

Nokian kaupungin

lähisuhdeväkivallan ehkäisyn
ja
puuttumisen toimintaohjelma

NOKIANKAUPUNKI

”Joka kerta kun te kysytte, olette valmiita kuuntelemaan ja todella näkemään väkivallan uhrin, te autatte uhria omimaan takaisin väkivallantekijän uhriltaan anastamaa itsemääräämisoikeutta ja päätösvaltaa, palan itseluottamusta ja rohkeutta takaisin oikealle omistajalleen. Myös niinä kertoina, kun väkivallan uhri kieltää kohtaamansa väkivallan, vähättelee uhkaa tai tekee huumoria kokemastaan, silloinkin teidän tarjoamallanne avulla on suuri merkitys uhrille, vaikka ette saisikaan kiitosta osaksenne, vaan jopa ehkä päinvastoin. Kuitenkin teidän sananne jäävät uhrin mieleen ja ovat auttamassa osaltaan pois väkivaltaisesta ihmissuhteesta.

Sillä se, että joku, mahdollisesti jo vuosia jatkuneen väkivallan jälkeen, vihdoin näkee, kysyy ja on valmis kuuntelemaan, saattaa olla uhrille yllätys ja järkyttää ensin. Se voi järkyttää siitakin huolimatta, että uhri on todennäköisesti huutanut äänensä käheäksi apua rukoillessaan päänsä sisällä ja toivonut, että joku näkisi, katsoisi suoraan kohti ja näkisi hädän ja tunnistaisi tuskan tarjotakseen edes hetkellisesti apua. Tästä avun ja hetkellisen helpotuksen ja unohduksen kaipuusta johtuen väkivallan uhri on saattanut turvautua hädässään, uupumuksessaan ja pelossaan pulloon, pilleriin, pulveriin ja piikkiin, lisääntyvässä määrin.”

Kokemusasiantuntija Jenny Kaasinen-Wickman
(Siukola 2014, 83.)

Sisällysluettelo

1	Johdanto	4
2	Työryhmän tehtävä ja kokoonpano	5
3	Lähisuhdeväkivallan tunnistaminen ja puheeksi ottaminen	6
3.1	Lähisuhdeväkivalta ilmiönä	6
3.2	Lähisuhdeväkivallan tunnistaminen ja siihen puuttuminen	6
3.3	Aikuinen väkivallan kohteena	7
3.4	Aikuinen väkivallan tekijänä	8
3.5	Lapsi väkivallan kohteena, tekijänä tai näkijänä	8
3.6	Lastensuojeluilmoitus	9
3.7	Ilmoitus poliisille	10
4	Eri toimijoiden prosessikuvaukset	11
4.1	Terveydenhuollon toimintamalli	11
4.1.1	Perusterveydenhuolto	11
4.1.2	Erikoissairaanhoito	12
4.2	Varhaiskasvatuksen toimintamalli	13
4.3	Perusopetuksen toimintamalli	13
4.4	Vapaa-aikapalveluiden toimintamalli	14
4.5	Perhekeskuksen toimintamalli	14
4.6	Lastensuojelun toimintamalli	15
4.7	Mielenterveys- ja päihdepalveluiden toimintamalli	16
4.8	Vanhus-, vammais- ja kehitysvammahuollon palveluiden toimintamalli	17
4.9	Poliisin toimintamalli	18
4.10	Mannerheimin lastensuojeluliiton toimintamalli	18
4.11	Seurakunnan toimintamalli	19
5	Lähisuhdeväkivallan ehkäisytyön koordinointi ja kehittäminen	20
	Lähteet	21
	Lainsäädäntöä	21
	Liitteet	22
	Liite 1 Prosessikaaviot	22
	Liite 2 Lähisuhdeväkivallan suodatin- ja kartoituslomake	29
	Liite 3 Ota väkivalta puheeksi -muistilista	31
	Liite 4 Turvasuunnitelma	32
	Liite 5 Tärkeimmät palvelut lähisuhdeväkivaltatilanteissa	34
	Liite 6 Lastensuojeluilmoitus	36

1 Johdanto

Lähisuhde- ja perheväkivallalla tarkoitetaan perheessä tai muissa lähisuhteissa tapahtuvaa väkivaltaa. Tässä toimenpideohjelmassa käsitteellä lähisuhdeväkivalta tarkoitetaan kaikenlaisissa lähisuhteissa tapahtuvaa väkivaltaa, joka pitää sisällään myös perheväkivallan. Se voi koskettaa ketä tahansa sukupuolesta, yhteiskuntaluokasta, iästä ja kulttuurista riippumatta. Väkivallan uhrin ja tekijät ovat vanhempia, lapsia, kumppaneita, sukulaisia tai muita lähipiiriin kuuluvia ihmisiä. Uhrin ja tekijän roolit voivat myös vaihdella. Väkivalta voi olla fyysistä, henkistä, hengellistä, seksuaalista tai taloudellista, tai se voi ilmetä hoidon, avun ja huolenpidon laiminlyöntinä. Toisinaan lähisuhdeväkivalta on saattanut kestää jo niin pitkään, että siitä on tullut perheenjäsenille tavallista arkea. Osa lähisuhdeväkivaltatilanteista tulee myös poliisin tietoon ja näkyy rikos- ja kotihälytystilastoissa, mutta todellisuudessa ilmiö on todennäköisesti paljon laajempi. Lähisuhdeväkivaltaan liittyy usein pelkoa sekä häpeän ja syyllisyyden tunteita, minkä vuoksi sekä uhrin että tekijät usein vaikenevat asiasta.

Lähisuhdeväkivallan ehkäisytyö perustuu lukuisiin kansainvälisiin sopimuksiin ja niiden pohjalta perustettuihin kansallisiin ohjelmiin. Jokaisen kansalaisen oikeus koskemattomuuteen ja turvallisuuteen taataan perustuslaissa (11.6.1999/731). Sosiaali- ja terveysministeriö sekä Kuntaliitto ovat jo vuonna 2008 laatineet kunnille suositukset lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyyn. Lisäksi Aluehallintovirasto, Sosiaali- ja terveysministeriö sekä Terveyden ja hyvinvoinnin laitos ovat vuonna 2013 julkaisseet käytännön ohjeita lähisuhde- ja perheväkivallan strategiseen suunnitteluun. Suositusten ja ohjeiden mukaan kunnissa tulee laatia väkivallan ehkäisytyön toimintamalli, joka sisällytetään kunnan turvallisuus- ja hyvinvointisuunnitteluun sekä sosiaali- ja terveydenhuollon toimintasuunnitelmiin. Kunnat ovat vastuussa lähisuhdeväkivallan ehkäisytyön suunnittelusta ja palvelujen järjestämisestä väkivallan uhreille ja tekijöille sekä väkivallalle altistuneille. Jokaisella kunnan toimipisteellä tulisi olla toimintaohje väkivallan tunnistamiseen, puheeksi ottamiseen, väkivaltaan puuttumiseen ja asiakkaan ohjaamiseen. Erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön ammatillisia valmiuksia väkivallan ehkäisyyn ja ongelmien hoitamiseen tulee lisätä. Erityisinä painopisteinä ovat lähisuhde- ja perheväkivallan kohteiksi joutuneiden lasten ja

nuorten, vanhusten, vammaisten, kehitysvammaisten ja maahanmuuttajataustaisten henkilöiden palvelujen turvaaminen ja kehittäminen.

Viime vuosina tapahtuneet lapsi- ja perhesurmat ja niitä seurannut julkinen keskustelu tekevät lähisuhdeväkivallan ehkäisytyöstä juuri nyt erityisen ajankohtaista ja tärkeää. Perhesurmien yhteydessä viranomaisten toimintaa on mediassa tarkasteltu kriittisesti ja siihen on kohdistettu kehittämisvaateita. Myös sisäasiainministeriön selvityksen (2012) mukaan viranomaisten välinen tiedonkulku perheiden asioissa ei ole aina riittävää ja viranomaisyhteistyön koordinoimiseen pitäisi kehittää uusia toimintamalleja. Juuri monialaisen yhteistyön ja tiedonkulun kehittämiseksi on tärkeää, että lähisuhdeväkivallan ehkäisytyössä ovat mukana kunnan kaikki hallinnonalat sekä kolmannen sektorin toimijat. Viranomaisyhteistyötä pyritään kehittämään myös lainsäädännön kautta: 1.4.2015 voimaan tulleen uuden sosiaalihuoltolain myötä lastensuojelulain mukainen ilmoitusvelvollisuus laajeni niin, että ammatillisilla on velvollisuus ilmoittaa suoraan poliisille epäiltäessä lapseen kohdistunutta pahoinpitelyä. Niin ikään uuden sosiaalihuoltolain mukaan sosiaalipalveluja on järjestettävä lähisuhdeväkivallasta aiheutuvaan tuen tarpeeseen. Lisäksi yhteensä 14 lain muutoksen myötä useille eri viranomaisille tuli oikeus ilmoittaa työssä saamia tietoja poliisille, kun he epäilevät jonkun olevan vaarassa joutua väkivallan kohteeksi.

Lähisuhdeväkivallasta puhuminen ja sitä kautta ihmisten tietoisuuden lisääminen voivat jo sinällään auttaa ehkäisemään lähisuhdeväkivaltaa. Kaikenlainen kuntalaisten hyvinvointia edistävä työ niin ikään auttaa perheitä voimaan paremmin ja sitä kautta pienentää lähisuhdeväkivallan riskiä. Jos työntekijälle kuitenkin herää huoli tai epäily lähisuhdeväkivallasta, tärkeintä on ottaa asia puheeksi asiakkaan kanssa sekä varmistaa asiakkaan ja hänen läheisverkkonsa turvallisuus. Lähisuhdeväkivallan uhri hakee usein apua väkivallan seurauksiin, mutta vain harvoin itse väkivaltaan. Siksi väkivallasta tulisi kysyä systemaattisesti kaikilta sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkailta. Lähisuhdeväkivallan seulontaa tehdään Nokialla jo muun muassa kaikille äitiys- ja lastenneuvola-asiakkaille, mutta jatkossa seulonnat tulisi Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen suosituksen mukaisesti laajentaa koskemaan kaikkia sosiaali- ja terveyspalveluja.

Yläkouluikäisille ja toisen asteen oppilaitoksen opiskelijoille vuosittain tehtävässä valtakunnallisessa kouluterveyskyselyssä jopa kolmasosa ammattiin opiskelevista tytöistä vastasi kokeneensa seksuaalista väkivaltaa vuonna 2013. Nokialla lukema oli vielä tätäkin korkeampi, 51 prosenttia, kun taas poikien osuus oli 12 %. Myös lukiossa tytöt (18 %) ilmoittivat kohdanneensa seksuaalista väkivaltaa poikia (10 %) enemmän. Kyselyn tulokset on syytä huomioda lasten ja nuorten kanssa työskennellessä.

Päihde- ja mielenterveyspalveluita käyttävät ovat kokeneet lähisuhdeväkivaltaa muuta väestöä useammin. Heidän joukossaan on myös lähisuhdeväkivaltaa käyttäneitä henkilöitä enemmän kuin väestössä keskimäärin. Lähisuhdeväkivallan riski on erityisen suuri päihdeongelmallisilla naisilla, joiden on myös muita vaikeampaa saada apua. Päihteiden käyttö on yhä enenevässä määrin siirtynyt koteihin, mikä osaltaan myös lisää lähisuhdeväkivallan riskiä.

Lapsen ruumiillinen kurittaminen on ollut kiellettyä jo 30 vuotta, mutta silti kuritusväkivaltaa esiintyy yhä Suomessa. Lastensuojelun Keskusliiton (2014) teettämän tutkimuksen mukaan enää 15 prosenttia suomalaisista hyväksyy ruumiillisen kurituksen kasvatuskeinona, kun vielä kymmenen vuotta sitten 27 prosenttia piti ruumiillista kurittamista hyväksyttävänä. Ongelmallista on väkivallan tunnistaminen ja teon määrittäminen väkivallaksi. Lievempiä väkivallan tekoja ei aina tunnisteta väkivallaksi; yli viidenes suomalaisista pitää tukistamista tai luunapin antamista hyväksyttävänä kasvatuskeinona.

Tämän toimintaohjelman laatimisesta on vastannut kaupunginjohtajan asettama työryhmä, jossa ovat jäseninä kaupungin edustajat perusturvakeskuksesta, kasvatus- ja opetuskeskuksesta ja vapaa-aikakeskuksesta sekä edustajat seurakunnasta, poliisista ja Mannerheimin lastensuojeluliitosta. Toimintaohjelman tavoitteina ovat lähisuhdeväkivaltailmiön tunnistaminen ja puheeksi ottaminen, väkivallan ehkäisy ja siihen puuttuminen sekä palvelujärjestelmän kehittäminen väkivaltaa kokeneille ja sitä käyttäville. Toimintaohjelma vastaa Nokian kaupungin onnistumissuunnitelman (Hyvinvoiva Nokia 2016) tavoitteita perheiden tukemisessa ennaltaehkäisevästi ja monialaisessa yhteistyössä yli palvelukeskusrajojen.

2 Työryhmän tehtävä ja kokoonpano

Nokian kaupungin hyvinvointityöryhmä ehdotti kokouksessaan 10.1.2014 perustettavaksi määräaikaisen työryhmän, jonka tehtävänä olisi laatia perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisy-suunnitelma ja toimenpideohjelma.

Kaupunginjohtaja Eero Väätäisen nimeämässä työryhmässä ovat seuraavat jäsenet:

Erja Kovalainen
sosiaalityön johtaja, puheenjohtaja
Maria Antikainen
johtava sosiaalityöntekijä, sihteeri
Aila Nyberg-Kork
vastaava sosiaalityöntekijä
Soila Siltamäki
vanhustyön sosiaalityöntekijä
Katja Mäkiluoma
johtava psykologi
Tiina Lintula
sairaanhoitaja
Marjaana Sieväsalo
varhaiskasvatuksen erityisopettaja
Anne Markkula
hoitotyön johtaja
Raija Järvenpää
terveyskeskuslääkäri
Satu Kankkonen
liikuntapalvelujohtaja

Lisäksi työryhmään on nimetty Nokian seurakunnasta diakoniatyöntekijät Merja Heinilä ja Pia Heinonen, poliisista rikoskomisario Antti Heijari ja rikosylikonstaapeli Heikki Huvinen sekä Mannerheimin Lastensuojeluliiton paikallisosastosta avoimen päiväkodin ohjaaja Sari Tenhunen.

3 Lähisuhdeväkivallan tunnistaminen ja puheeksi ottaminen

3.1 Lähisuhdeväkivalta ilmiönä

Lähisuhdeväkivalta voi ilmetä eri muodoissa ja väkivaltaa sisältävissä ihmissuhteissa ilmenee usein monia väkivallan muotoja samaan aikaan ja limittäin. Lähisuhdeväkivallalle ja erityisesti parisuhdeväkivallalle on tyypillistä syklisyys, jossa vuorovaikutussuhteen negatiivinen jännitys vähitellen kasvaa ja lopulta kärjistyy väkivallan tekona, jota seuraa katuminen ja hyvittely sekä jälleen uudelleen pelon ja jännitteen lisääntyminen.

- **Fyysinen väkivalta:** esim. väkivallalla uhkaaminen, liikkumisen estäminen, töniminen, lyöminen, tukistaminen, raapiminen, läpsiminen, ravistelu, potkiminen, kuristaminen ja terä- tai ampumaseen käyttö

- **Henkinen väkivalta:** esim. alistaminen, arvostelu, halveksunta, pelottelu, vähättely, nöyryyttäminen, nimittely, mitätöinti, eristäminen, kontrollointi, sosiaalisen kanssakäymisen rajoittaminen, voimakas mustasukkaisuus, eristäminen, tavaroiden hajottaminen, fyysisellä väkivallalla uhkailu tai sen käyttäminen, itsemurhalla uhkaaminen

- **Kulttuurinen tai uskonnollinen väkivalta:** esim. henkinen väkivalta, johon liittyy uskonnollinen tai kulttuurinen ulottuvuus (kuten ns. kunniaväkivalta), uskonnolliseen vakaumukseen pakottaminen, uskontoon liittyvillä asioilla uhkaaminen

- **Seksuaalinen väkivalta ja hyväksikäyttö:** esim. raiskaus, sukupuoliyhteyden tai seksuaalisen kanssakäymisen eri muotoihin pakottaminen, incesti, seksuaalinen halventaminen, pornografiaan pakottaminen, ehkäisyn käytön kieltäminen

- **Taloudellinen väkivalta:** esim. rahan käytön kontrollointi, kiristäminen ja toisen rahojen ottaminen omaan käyttöön, itsenäisen rahankäytön estäminen, taloudellisella väkivallalla uhkailu tai kiristäminen

- **Kaltoinkohtelu tai hoidon, avun ja huolenpidon laiminlyönti:** kovaotteiset hoitotoimet, fyysisten tai psyykkisten perustarpeiden laiminlyönti, lääkityksen manipulointi, välttämättömän avustamisen laiminlyönti, apuvälineiden vahingoittaminen tai pois ottaminen, vahingoittaminen lääkkeillä, päihteillä, kemikaaleilla tai liuottimilla

3.2 Lähisuhdeväkivallan tunnistaminen ja siihen puuttuminen

Lähisuhdeväkivallan tunnistaminen ja siihen puuttuminen on kaikkien työyhteisöjen vastuulla. Lähisuhdeväkivallan uhri hakee usein apua terveydenhuollosta, joko fyysisiin vammoihin tai välillisiin seurauksiin, kuten masennukseen, ahdistukseen, unettomuuteen tai päihteidenkäyttöön. Vain osa lähisuhdeväkivallan uhreista osaa tai haluaa hakea apua itse väkivaltaan. Väkivallan puheeksi ottamisen työkaluna voi käyttää Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen kehittämää lähisuhdeväkivallan suodatin- ja kartoituslomaketta tai yksikön omaa kartoituslomaketta.

Systemaattinen kartoitus on väline lähisuhdeväkivallan tunnistamiseen ja siihen puuttumiseen silloinkin, kun asiakas ei itse kerro väkivallasta eikä väkivallan merkkejä ole havaittavissa. Väkivallasta kysyminen on itsessään väliintulo, joka saattaa voimaannuttaa uhria ja käynnistää uhrin turvallisuutta vahvistavan prosessin. Kysymällä väkivallasta systemaattisesti kaikilta voidaan jakaa tietoa väkivallasta ilmiönä sekä tarjolla olevista palveluista. Kun lähisuhdeväkivallasta kysyminen on systemaattista, siitä kehittyy työntekijälle rutiini, joka auttaa vaikean asian käsittelyssä. Lähisuhdeväkivallasta tulee myös tiedottaa yleisesti ja tiedon on oltava helposti saatavilla.

• Kysy lähisuhdeväkivallasta suoraan:

Onko joku läheinen joskus satuttanut sinua tai ollut sinua kohtaan väkivaltainen?

Onko sillä vaikutusta elämääsi nyt?

Onko läheisissä ihmissuhteissasi tällä hetkellä satuttamista?

• **Kuuntele myötätuntoisesti ja anna tietoa väkivallan eri muodoista.** Keskustele yleisellä tasolla, miten väkivaltatilanteessa voi toimia ja miten tilanteeseen voi hakea apua.

3.3 Aikuinen väkivallan kohteena

Tieto lähisuhdeväkivallasta voi tulla asiakkaan kertomana tai työntekijälle voi herätä epäily väkivallasta havaintojensa perusteella. Väkivallan alkuarviointi tehdään siinä toimipisteessä, missä huoli on syntynyt.

- **Kartoita tilanne:** Mitä? Kuka? Milloin? Kuinka kauan? Seuraukset?
- **Kuuntele myötätuntoisesti ja anna tietoa.** Varmista, että mahdollinen väkivallan tekijä ei ole paikalla. Toimi rauhallisesti, mutta määrätietoisesti. Käytä tarvittaessa tulkkia.
- **Varmista asiakkaan ja hänen perheensä turvallisuus.** Laadi asiakkaan kanssa turvasuunnitelma: mistä apua voi tarpeen tullen hakea. Tarvittaessa huolehdi, että asiakkaalla on **turvallinen paikka, missä yöpyä tai asua** väliaikaisesti (esim. sukulaiset, ystävät, Ensi- ja turvakoti).
- Jos asiakkaalla on fyysisiä väkivallan tai kaltoin kohtelun merkkejä, ohjaa hänet **tarvittaessa ensiapuun** ja varmista avun saanti.
- Ota yhteyttä poliisiin asiakkaan luvalla. Törkeissä rikoksissa lupaa ei tarvita. Avusta asiakasta tarvittaessa **rikosilmoituksen** tekemisessä ja **lähestymiskiellon** hakemisessa.
- Aikuisten kohdalla tee **tarvittaessa ilmoitus sosiaalipäivystykseen:** arkisin klo 8–16 puh. 040 7799 289 ja muina aikoina hätäkeskukseen 112.

Akuuteissa kriisitilanteissa varmistetaan turvallisuus sekä oikea-aikainen kriisiapu ja -hoito väkivallan uhrille ja hänen läheisilleen. Jos katsot, että asiakas on välittömässä vaarassa, on toimittava heti eikä asiakasta saa jättää yksin. Alkuarvioinnin jälkeen laaditaan jatkosuunnitelma ja sovitaan työskentelystä muiden toimijoiden kanssa.

- Tee välittömästi **lastensuojeluilmoitus**, mikäli tilanteessa on osallisina lapsia (väkivallan näkijöinä tai kohteina): arkisin klo 8–16 puh. 040 7799 289 ja muina aikoina hätäkeskukseen 112.
- **Ohjaa asiakas tarvittaviin palveluihin** (esim. mielenterveyskeskus, Kriisikeskus Osviitta). Myös väkivallan tekijä tarvitsee apua.
- **Tee yhteistyötä** muiden viranomaisten ja asiakkaan lähiverkoston kanssa asiakkaan luvalla. Kartoita läheisverkoston mahdollinen tuen tarve tai mahdollisuus tukea asiakasta tilanteessa. Muista aina vaitiolo- ja salassapitovelvollisuus. Lastensuojeluasiassa salassapitosäädökset eivät estä viranomaisten välistä yhteistyötä.
- **Muista huolehtia myös omasta turvallisuudestasi.** Pyydä apua muilta asiakkaan tilanteen hoitoon osallistuvilta tahoilta.
- **Seuraa tilannetta** ja varmista, että asiakas saa tarvitsemansa avun.
- **Kirjaa asiakkaan kertomus ja tekemäsi havainnot mahdollisimman tarkasti.**

Rikoslain 15 §:n mukaan jokaisen kansalaisen on ilmoitettava törkeä, hankkeilla oleva rikos, mikä olisi mahdollista estää (mm. raiskaus, törkeä raiskaus, törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, murha ja törkeä pahoinpitely). Ilmoitus on tehtävä viranomaiselle, lähinnä poliisille tai sille, johon rikos aitaan kohdistaa. Se on tehtävä niin ajoissa, että rikos voidaan estää. Joissakin tapauksissa voidaan jo tapahtuneen rikoksen perusteella arvella, että uusi vastaava rikos tulee tapahtumaan.

Viranomaisten tiedonkulun parantamiseksi tehtiin 1.4.2015 muutokset yhteensä 14 lakiin. Lakimuu-
tosten myötä terveydenhuollon, opetuksen, nuorisotoimen ja sosiaalihuollon viranomaiset voivat ilmoittaa työssä saamia tietoja poliisille, kun he epäilevät jonkun olevan vaarassa joutua väkivallan kohteeksi. On tärkeää, että tieto kulkee, jotta poliisi voi arvioida väkivallan uhan ja ryhtyä tarvittaessa toimenpiteisiin.

Lähisuhdeväkivallan uhrin kohtaaminen

- Esitä selkeitä, yksinkertaisia kysymyksiä, älä syyllistä.
- Kuuntele ja ole läsnä.
- Anna tietoa.
- Jos asiakas myöntää väkivallan, anna myönteistä palautetta siitä että hän on uskaltanut kertoa asiasta.
- Motivoi hakemaan apua.
Tue asiakasta ja etsi hänelle apua ja palveluita.
- Anna muutokselle aikaa.
- Kunnioita itsemääräämisoikeutta. Päätös avun hakemisesta ja vastaanottamisesta on asiakkaan, mikäli hän on kykenevä päättämään asioistaan. Jos asiakas ei halua muutosta tilanteeseen, työntekijä voi huolehtia vahinkojen minimoinnista ja pyrkiä tarjoamaan apua ja tukea. Asiakasta ei saa painostaa, mutta asiasta voi kysyä uudestaan myöhemmin.

3.4 Aikuinen väkivallan tekijänä

Väkivallan tekijä voi olla mies, nainen tai lapsi. Väki- valta ei ole missään tilanteissa oikeutettua. Väki- val- lan käyttämisestä seuraa usein voimakkaita häpeän ja syyllisyyden tunteita ja tekijä voi pyrkiä selvi- tymään tilanteesta vähättelemällä tekoaan, kieltä- mällä vastuunsa ja syyllistämällä muita. Päihteiden käyttöön liittyy usein väkivaltaa, mutta päihteet eivät ole väkivallan syy. Vastuu väkivallasta on aina väkivallan käyttäjällä.

- **Ota väkivalta puheeksi väkivallan tekijän kanssa.** Kysy väkivallasta suoraan. Kuuntele avoi- mesti ja myötätuntoisesti. Väkivallasta puhumi- nen voi ehkäistä ja hillitä väkivaltaa jatkossa. Huo- mioi kuitenkin puheeksi ottamisen mahdolliset riskit perheen turvallisuudelle.
- **Hyväksy väkivaltatilanteisiin liittyvät tun- teet, mutta kyseenalaista niihin liittyvät vää- ristyneet ajatukset.**
- **Tue väkivaltaa käyttävää lopettamaan väki- valtainen käyttäytyminen.**
- **Auta väkivallan tekijää ottamaan vastuu te- oistaan.** Ota väkivaltaan kantaa ja kerro, että pa- hoinpitely on aina rikos. Kerro väkivallasta ja sen seurauksista.
- **Ohjaa tarvittaessa palveluihin** (esim. Lyömä- tön linja). Sekä uhri että tekijä tarvitsevat apua. Toimi yhteistyössä muiden viranomaisten ja aut- tavien tahojen kanssa. Arvioi myös perheen-jä- senten turvallisuus ja avun tarve.

3.5 Lapsi väkivallan kohteena, tekijänä tai näkijänä

Jos työntekijällä herää epäily siitä, että lapsi kokee tai näkee lähisuhdeväkivaltaa tai lapsen hoitoa laiminlyödään:

• Kartoita ja arvioi:

Millaisiin havaintoihin epäily perustuu?

Otaksetun pahoinpitelyn ajankohta ja lapsen muut olosuhteet, kuten lapsen huoltotilanne ja merkittävien aikuisten keskinäiset suhteet?

Kuka aikuinen on ensimmäisenä tullut ajatelleeksi pahoinpitelyn tai hyväksikäytön mahdollisuutta?

Miten epäily on syntynyt?

Viimeinen mahdollinen tapahtuman ajankohta ja paikka, epäilty tekijä?

- Jos lapsella on fyysisiä väkivallan tai kaltoinkoh- telun merkkejä, ohjaa hänet ensiapuun ja var- mista avun saanti. Seksuaalirikosepäilyissä ohjaa lapsi ensiapuun, jos oletetusta hyväksikäytöstä on kulunut alle 72 tuntia.

• **Tee lastensuojeluilmoitus:** arkisin klo 8-16 puh. 040 7799 289 ja muina aikoina hätäkeskuk- seen 112. Lastensuojelulakiin perustuva ilmoitusvel- vollisuus menee aina salassapitovelvolli- suuden edelle. **Lapseen kohdistuneissa pahoinpite- lyepäilyissä ja seksuaalirikosepäilyis- sä teh- dään ilmoitus myös poliisille.**

• **Toimi yhteistyössä** (muiden) viranomaisten ja läheisverkoston kanssa lapsen turvaamiseksi ja tarvittavan avun järjestämiseksi. Pidä aktiivisesti yhteyttä lastensuojeluun.

• **Seuraa tilannetta** ja reagoi herkästi muutoksiin lapsen voinnissa ja perheen tilanteessa. Huolehdi omalta osaltasi, että väkivaltaepäily selvitetään loppuun.

Lapsi voi olla perheessä väkivallan kohde, sen todis- taja tai molempia. Lapsi voi myös itse käyttäytyä vä- kivaltaisesti läheistään kohtaan. Lapseen kohdistuva väkivalta voi olla fyysistä, psyykkistä tai seksuaalista. Se voi ilmetä myös hoidon ja avun laiminlyöntinä tai kaltoinkohteluna. Väkivallalle altistuminen on lapselle aina vahingollista ja lapsi saattaa saada siitä pysyviä fyysisiä ja psyykkisiä vammoja.

Kuritusväkivalta on yksi lähisuhdeväkivallan muoto ja kaikki kuritusväkivallaksi katsottavat fyysiset teot ovat rangaistavia rikoksia. Kuritusväkivaltaa on esimerkiksi lapsen tukistaminen, läimäyttäminen, retuuttaminen ja muu lapsen kovakourainen käsittely. Kuritusväkivalta on vakava uhka lapsen kasvulle ja kehitykselle, ja myös vakavamman väkivallan riskitekijä. Varhainen puuttuminen lieventää lapselle lähisuhdeväkivallasta aiheutuvia seurauksia.

Kun lapsen käyttäytymisessä tai perheen tilanteessa tapahtuu äkillisiä muutoksia, on tarpeellista pohtia myös väkivallan tai lapsen kaltoinkohtelun mahdollisuutta. Työntekijöiden riittävä tieto lähisuhde- ja perheväkivallan ilmenemismuodoista on ehdottoman tärkeää. Havainnoimalla ja kysymällä vanhemmalta suoraan asiasta saadaan monesti avattua tilanne, joka on saattanut vaivata pitkään. Lapset ja lapsiperheet voivat olla samanaikaisesti monien eri palveluiden asiakkaina, jolloin moniammatillinen verkostotyö tukee lapsen ja perheen kokonaistilanteen kartoittamista.

Väkivallan puheeksi ottaminen lapsen kanssa

- Lapsen kohdistuneissa pahoinpitely- ja seksuaalirikosepäilyissä älä ota asiaa puheeksi lapsen tai vanhempien ja huoltajien kanssa, ennen kuin olet konsultoinut poliisia.
- Puhu avoimesti lapsen kanssa turvallisessa keskustelutilanteessa. Työntekijän olisi hyvä olla lapselle ennestään tuttu henkilö, mikäli mahdollista.
- Lapsen kanssa puhutaan konkreettisilla käsitteillä hänen ikä- ja kehitystasonsa mukaisesti. Kysy mahdollisimman vähän ja käytä avoimia kysymyksiä. Kuuntele aktiivisesti lapsen kertomaa, älä keskeytä lasta. Älä tuo keskusteluun uusia asioita, joita lapsi ei ole jo maininnut. Usko lapsen kertomus ja kerro, että pidät tärkeänä, että lapsi uskalsi kertoa asian sinulle.
- Kerro lapselle, että lähisuhdeväkivalta on sellainen asia, johon täytyy puuttua ja hakea apua. Älä tuomitse väkivaltaa käyttäneitä vanhempia, mutta kerro, että vanhemman teot ovat vääriä. Kerro lapselle, että väkivalta ei ole lapsen syy eikä lapsi ole vastuussa vanhemman teoista. Kerro, että lapsi toimii oikein kertoessaan väkivallasta.
- Kirjaa lapsen kertomus välittömästi ja mahdollisimman sanataarkasti. Kirjaa tarkasti myös esittämäsi kysymykset ja kommentit.
- Selvitä asiaa lapsen vanhempien ja huoltajien kanssa huomioiden kuitenkin perheenjäsenten turvallisuus.

3.6 Lastensuojeluilmoitus

Lastensuojelulaki 417/2007, 20 §

- 1) Sosiaali- ja terveydenhuollon ja lasten päivähoidon;
 - 2) opetustoimen;
 - 3) nuorisotoimen;
 - 4) poliisitoimen;
 - 5) Rikosseuraamuslaitoksen;
 - 6) palo- ja pelastustoimen;
 - 7) sosiaalipalvelujen, lasten päivähoidon tai terveydenhuollon palvelujen tuottajan;
 - 8) opetuksen tai koulutuksen järjestäjän;
 - 9) seurakunnan tai muun uskonnollisen yhdyskunnan;
 - 10) kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta annetun lain (746/2011) 3 §:ssä tarkoitetun vastaanottokeskuksen ja järjestelykeskuksen;
 - 11) hätäkeskustoimintaa harjoittavan yksikön; taikka
 - 12) koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaa harjoittavan yksikön
- palveluksessa tai luottamustoimessa olevat henkilöt tai vastaavissa tehtävissä toimeksiantosuhteessa tai itsenäisinä ammatinharjoittajina toimivat henkilöt sekä kaikki terveydenhuollon ammattihenkilöt ovat velvollisia salassapitosäännösten estämättä viipymättä ilmoittamaan kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, jos he ovat tehtävässään saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää lastensuojelun tarpeen selvittämistä. Myös muu kuin edellä mainittu ilmoitusvelvollinen henkilö voi tehdä tällaisen ilmoituksen häntä mahdollisesti koskevien salassapitosäännösten estämättä.

Edellä mainituilla ilmoitusvelvollisuuden piiriin kuuluvilla henkilöillä on lisäksi velvollisuus tehdä salassapitosäännösten estämättä ilmoitus poliisille, kun heillä on tehtävässään tietoon tulleiden seikkojen perusteella syytä epäillä, että lapseen on kohdistettu

- 1) rikoslain (39/1889) 20 luvussa (Seksuaalirikokset) rangaistavaksi säädetty teko; tai
- 2) sellainen rikoslain (39/1889) 21 luvussa (Henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset) rangaistavaksi säädetty teko, josta säädetty enimmäisrangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta.

Nokialla lastensuojeluilmoituksen voi tehdä soittamalla arkisin klo 8–16 päivystävään numeroon 040 7799 289 ja muina aikoina hätäkeskukseen 112.

Suullisen ilmoituksen lisäksi ilmoitus lähetetään lastensuojeluun myös kirjallisesti osoitteeseen:

[Nokian perusturvakeskus, lastensuojelu, Harjukatu 21, 37100 Nokia.](#)

Ilmoitusvelvollisuuden piiriin kuuluvat henkilöt tekevät lastensuojeluilmoituksen työssään aina omalla nimellään, mutta yksityishenkilö voi tehdä ilmoituksen myös anonymisti.

Lapseen kohdistuneissa pahoinpitely- ja seksuaalirikosepäilytapauksissa huoltajille ei kerrota ilmoituksen tekemisestä, ennen kuin on konsultoitu poliisia. Lastensuojeluilmoitus voidaan ja se pitää tehdä uudestaan, jos lapsen tilanteessa ei tapahdu muutosta tai kehitystä turvallisempaan suuntaan.

3.7 Ilmoitus poliisille

Lastensuojelun sosiaalityöntekijä tekee poliisille ilmoituksen, kun epäillään lapseen kohdistunutta seksuaalista hyväksikäyttöä tai väkivaltarikosta. Lastensuojelulain 25 d §:n mukaan lastensuojeluviranomaisen on salassapitosäännösten estämättä ilmoitettava poliisille, jos on perusteltua syytä epäillä, että lapseen on kasvuympäristössään kohdistettu rikoslain 21 luvussa (väkivaltarikokset) rangaistavaksi säädetty teko, josta säädetty enimmäisrangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta: tappo, murha, surma, lapsensurma, pahoinpitely, törkeä pahoinpitely, kuolemantuottamus, törkeä kuolemantuottamus, törkeä vammantuottamus, vaaran aiheuttaminen, heitteillepano.

Myös muut lastensuojelulain 25 §:n mukaiset ilmoitusvelvolliset ovat velvollisia tekemään ilmoituksen salassapitosäännösten estämättä poliisille, kun heillä on tehtävässään tietoon tulleiden seikkojen perusteella syytä epäillä lapseen kohdistunutta rikoslain 20 luvussa rangaistavaksi säädettyä tekoa eli seksuaalirikosta: raiskaus, törkeä raiskaus, pakottaminen sukupuoliyhteyteen, pakottaminen seksuaaliseen tekoon, seksuaalinen hyväksikäyttö, lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö, seksuaalipalvelujen ostaminen nuorelta, lapsen houkutteleminen seksuaaliin tarkoituksiin, sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan lasta koskevan esityksen seuraaminen.

Lisäksi edellä mainitut ilmoitusvelvolliset ovat velvollisia tekemään ilmoituksen salassapitosäännösten estämättä poliisille, kun heillä on tehtävässään tietoon tulleiden seikkojen perusteella syytä epäillä, että lapseen on kasvuympäristössään koh-

distettu rikoslain 21 luvussa (väkivaltarikokset) rangaistavaksi säädetty teko, josta säädetty enimmäisrangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta: tappo, murha, surma, lapsensurma, pahoinpitely, törkeä pahoinpitely, kuolemantuottamus, törkeä kuolemantuottamus, törkeä vammantuottamus, vaaran aiheuttaminen, heitteillepano.

Ilmoitus poliisille voidaan jättää tekemättä vain, jos tiedetään, että perhe itse tai joku muu taho on jo tehnyt rikosilmoituksen. Ilmoituksen voi tehdä kuka tahansa eikä epäillyn henkilöllisyys tarvitse olla tiedossa. Sosiaalityöntekijä voi tarvittaessa konsultoida poliisia asiaan liittyvistä kysymyksistä. Lapsiin ja nuoriin kohdistuneissa seksuaalirikoksissa tietoa luovutetaan vanhemmille vasta poliisin luvalla. Sosiaaliviranomaisen ilmoitukseen liitettyt sosiaalihuollon asiakirjat ja tiedot kuuluvat esitutkintaineistoon eikä asiakirjoista saa luovuttaa tietoja asianosaisille ilman poliisin lupaa.

Ilmoitus poliisille tehdään kirjallisena osoitteeseen: [Sisä-Suomen poliisilaitos, Nokian poliisiasema](#)
[Nokian valtatie 25 E, 37100 Nokia](#)

Ilmoituksen tulee sisältää seuraavat tiedot:

- Ilmoituksen laatija
- Ketä koskee
(uhri, vanhemmat, epäilty, yhteystiedot)
- Ketkä todenneet
- Mitä todenneet ja koska
(yksityiskohtainen selvitys tapahtuneesta)
- Mihin muualle on ilmoitettu
(vanhemmat, joku muu taho?)
- Mahdolliset liitteet
(kuten lääkärintodistus, valokuvat)
- Päiväys ja allekirjoitus

Akuutista lapsen seksuaalisen hyväksikäytön tai pahoinpitelyn epäilystä tehdään aina välittömästi ilmoitus poliisille numeroon 112 ja ohjataan tai tarvittaessa saatetaan lapsi ensiapuun. Tilanteessa voidaan myös konsultoida poliisia: Nokian poliisiaseman asiakaspalvelu, puh. 029 5415051. Tämän lisäksi tulee tehdä myös lastensuojeluilmoitus.

Lisäksi terveydenhuollon, opetuksen, nuorisotoimen ja sosiaalihuollon viranomaiset voivat ilmoittaa työssä saamiaan tietoja poliisille, kun he epäilevät jonkun olevan vaarassa joutua väkivallan kohteeksi.

4 Eri toimijoiden prosessikuvaukset

4.1 Terveydenhuollon toimintamalli

4.1.1 Perusterveydenhuolto

Väkivaltakäyttäytymisen ennaltaehkäiseminen, tuen tarpeen havaitseminen, väkivallasta kysyminen ja sen puheeksi ottaminen sekä tarvittavat jatkotoimet ja asioiden vireille laittaminen kuuluvat kaikille terveydenhuollon työntekijöille. Terveydenhuollossa alkuvaiheen toimenpiteet riippuvat lähisuhdeväkivaltaepäilyssä siitä, miten vakavat oireet ovat ja miten vahva epäily on. Lisäksi toimenpiteisiin vaikuttaa onko kohteena aikuinen vai lapsi. Erityisesti lapsen ja nuoren seksuaalisen hyväksikäytön epäilyssä alkuvaiheen toimenpiteet on tarkasti määritelty.

Somaattinen tutkimus terveyskeskuksessa

Aikuisten osalta kuullaan asianomaisen kertomus ja hänen oma käsityksensä oireiden tai vammojen syistä. Esitetään ainoastaan avoimia kysymyksiä. Asianomaisen kertoma ja esitetyt kysymykset kirjataan sanatarkasti sairauskertomusjärjestelmään. Omia tulkintoja ei saa tehdä eikä kirjata. Statuslöydökset kirjataan tarkasti. Mitataan mustelmien, nirhaumien ja haavaumien koko ja sijainti merkitään ihmispiirrokseen tai kuvataan sanelussa. Lähisuhdeväkivaltaa kokeneet aikuiset hoidetaan joko omalääkärin vastaanotolla tai terveyskeskuksen päivystyksessä oireiden vakavuudesta riippuen. Vakavasti oireilevat aikuispotilaat lähetetään päivystysläheteellä erikoissairaanhoidon.

Lapseen kohdistuneessa pahoinpitelyepäilyssä lapsi lähetetään päivystyksenä Taysin lastentautien poliklinikalle/-päivystykseen ja soitetaan lastentautien poliklinikan päivystävälle lääkärille. Virka-aikana työntekijän on mahdollista konsultoida myös Taysin lasten oikeuspsykiatrisen työryhmän somaattista tutkijaa. Lapsen tutkiminen ja haastattelu tapahtuvat lieviä tapauksia lukuun ottamatta aina erikoissairaanhoidossa.

Lapseen kohdistunut seksuaalirikosepäily

Lapseen kohdistuneessa seksuaalirikosepäilyssä lasta ei haastatella eikä tutkita perusterveydenhuollossa. Mikäli oletetusta seksuaalisesta hyväksikäytöstä on kulunut aikaa alle 72 tuntia, tehdään HETI päivystyslähete TAYS lastenpoliklinikalle / -päivystykseen ja soitetaan lasten päivystäjälle tai Taysin

lasten oikeuspsykiatrisen työryhmän somaattiselle tutkijalle.

Mikäli oletetusta seksuaalisesta hyväksikäytöstä on kulunut aikaa yli 72 tuntia, konsultoidaan Taysin lasten oikeuspsykiatrisen työryhmän somaattista tutkijaa tai päivystävää lastenlääkärää, tehdäänkö lähete päivystyksenä vai 1-kiireellisenä.

Tiedonsiirto ja viranomaisyhteistyö

Perustasolla työskentelevien terveydenhuollon ammattilaisten keskinäinen konsultaatio ja yhteistyö on erittäin tärkeää. Jos oireet ja löydökset ovat hyvin epämääräisiä ja lieviä, on asia hyvä ottaa puheeksi ja kirjata käyty keskustelu potilasasiakirjoihin. Lapsen kohdalla epäilyn herätessä työntekijä voi ottaa yhteyttä lastensuojelun työntekijään ja keskustella huolestaan hänen kanssaan tai konsultoida Taysin lasten oikeuspsykiatrisen työryhmän somaattista tutkijaa. Konsultoinnin voi tehdä yleisluontoisenaakin. Tarvittaessa tulee tehdä lastensuojeluilmoitus. Tiedonsiirto lasta tapaaville muille työntekijöille on kokonaistilanteen hahmottamisen ja varhaisen puuttumisen vuoksi tärkeää.

Ilmoituksen tekeminen poliisille

Terveydenhuollon työntekijä voi vastaanottotilanteessa tehdä poliisille ilmoituksen ainoastaan asianomaisen suostumuksella. Mikäli kyseessä on lapsen kohdistunut epäily, aikuisen suostumusta ei tarvita. Lisäksi Potilaslain 13 §:n mukaan terveydenhuollossa työskentelevä henkilö saa salassapitovelvollisuuden estämättä ilmoittaa työssä saamiaan tietoja poliisille, jos epäilee jonkun olevan vaarassa joutua väkivallan kohteeksi.

Lapseen kohdistuneesta pahoinpitely- ja seksuaalirikosepäilystä ilmoituksen poliisille tekee erikoissairaanhoidon lastensuojelulain 25 §:n mukaisesti. Ilmoituksesta ei kerrota vanhemmille ennen kuin asiasta on sovittu poliisin kanssa.

Rikoslain 15 §:n mukaan jokaisen kansalaisen on ilmoitettava törkeä, hankkeilla oleva rikos, mikä olisi mahdollista estää (mm. raiskaus, törkeä raiskaus, törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, murha ja törkeä pahoinpitely). Ilmoitus on tehtävä viranomaiselle, lähinnä poliisille tai sille, johon rikos aiotaan kohdistaa. Se on tehtävä niin ajoissa, että rikos voidaan estää. Joissakin tapauksissa voidaan jo tapahtuneen rikoksen perusteella arvella, että uusi vastaava rikos tulee tapahtumaan.

Lastensuojeluilmoituksen tekeminen

Terveystenhuolto tekee aina lastensuojeluilmoituksen sekä lapseen kohdistuvasta väkivalta- että seksuaalirikosepäilyistä lastensuojelulain 25 §:n mukaisesti. Huoltajille ei kerrota ilmoituksen tekemisestä, ennen kuin on konsultoitu poliisia. Lastensuojeluilmoitus tehdään Nokian lastensuojelun päivystysnumeroon arkisin virka-aikana klo 8–16, puh. 040 7799 289 ja sen jälkeen tehdään ilmoitus lisäksi kirjallisena. Virka-ajan ulkopuolisena aikana ilmoitus tehdään Tampereen sosiaalipäivystykseen, yhteydenotto hätäkeskuksen (puh. 112) tai poliisin kautta.

Saattajalle kertominen ja sairauskertomuskopiot

Pahoinpitelyn tai seksuaalisen hyväksikäytön epäilyä ei kerrota saattajille, vaan perustellaan lähettämisen tarkeys esimerkiksi lisätutkimusten tai hoidon tarpeella. Näin pyritään varmistamaan lapsen turvallisuus. Jos vanhemmat kieltäytyvät viemästä lasta tarpeellisiin lisätutkimuksiin ja hoitoon, tulee ottaa yhteys sosiaalityöntekijään. Joskus myös kiireellinen sijoitus saattaa tulla kyseeseen. Esitutkinnan alaisista kertomuksista ei saa antaa kopioita vanhemmille eikä löydöksistä saa kertoa vanhemmille/saattajalle tai lapselle.

Seuranta ja jatkohoidon selvittely muiden yhteistyökumppaneiden kanssa

On tärkeää arvioida lapsen jatkohoidon tarve ja varmistaa, että lapsi on turvassa. Asianosaiset ohjataan tarvittaessa jatkotutkimuksiin ja hoitoon perheneuvolaan, nuorisopsykiatriselle työryhmälle tai Taysin lastenpsykiatrian ja nuorisopsykiatrian klinikoille psyykkisen oireilun hoitamiseksi. Myös aikuisten välisessä perheväkivaltatilanteessa on huomioitava tapahtumapaikalla olleet lapset, vaikka väkivalta ei suoranaisesti olisi kohdistunutkaan lapsiin. Vanhempien päihde- ja mielenterveysongelmat vaikuttavat myös lasten hyvinvointiin. Seurannan näkökulmasta terveydenhuollon tärkeitä yhteistyökumppaneita ovat kaupungin sosiaalityö, varhaiskasvatus ja kasvatus- ja opetuskeskus. Myös kolmas sektori tarjoaa tukeaan ja palveluja.

4.1.2 Erikoissairaanhoido

Erikoissairaanhoidon lähetetään väkivalta- ja seksuaalirikosepäilyissä pääsääntöisesti kaikki lapsipotilaat. Sovitun työnjaon mukaisesti lastensuojeluilmoitus ja ilmoitus poliisille tehdään erikoissairaanhoidosta.

Lapseen kohdistunut seksuaalirikos

Laki lapseen kohdistuneen seksuaalirikoksen selvittämisen järjestämisestä tuli voimaan 1.1.2009. Laki koskee poliisin, syyttäjän tai tuomioistuimen pyynnöstä terveydenhuollossa tehtävää tutkimusta epäillyn lapseen kohdistuneen seksuaalirikoksen selvittämiseksi ja haitan arvioimiseksi. Tutkimukset käynnistetään poliisin virka-apupyynnöstä. Tutkimuksiin sisältyy tapauksesta riippuen:

- Viranomaisneuvottelu, jossa on mukana poliisi, lastensuojelusta lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä ja tutkiva työryhmä
- Somaattinen tutkimus
- Aikuisten haastattelut
- Lapsen haastattelut
- Mahdollinen lastenpsykiatrisen tutkimus
- Työryhmän sisäiset neuvottelut, tutkimustulosten arviointi
- Toinen viranomaisneuvottelu, jossa tietoa tutkimuksesta annetaan poliisille ja lastensuojelulle
- Lapsen kokonaistilanteen ja hoidon tarpeen arviointi
- Palaute vanhemmille
- Hoitoon ohjaus (lähete)
- Lausunnot
- Oikeudessa todistaminen pyydettyäessä

Tampereen yliopistollisen sairaalan oikeuspsykiatrian työryhmään kuuluu lastenpsykiatrian erikoislääkäreitä, naistentautien- ja synnytyksen erikoislääkäri, psykologeja, sairaanhoitaja, sosiaalityöntekijä, erikoistuva lääkäri, osastonsihteeri.

[Taysin lasten oikeuspsykiatrisen työryhmä, Tays, PL 2000, 33521 Tampere](#)
[Finn-Medi 2, 2.krs., Biokatu 8, Puh. 03 311 66724,](#)
[Somaattinen konsultaatio puh. 050 555 7760](#)

4.2 Varhaiskasvatuksen toimintamalli

Lähisuhdeväkivallan ennaltaehkäisy

Varhaiskasvatuksen toimiva ja laadukas arki on tärkein ennaltaehkäisyyn muoto kaikille sen piiriin kuuluville lapsille. Vuorovaikutus vanhempien kanssa lapsen asioissa on jatkuvaa ja säännöllistä. Vuorovaikutus lapsen asioista, tunne- ja mediataitojen harjoittelu ja niistä keskusteleminen vanhempien kanssa on tärkeää. Lapsen ja lapsiryhmän tarpeet huomioidaan toiminnan suunnittelussa ja tuen tarpeisiin vastataan oikea-aikaisesti. Yhteistyö vanhempien kanssa tiivistyy ja tehostuu lapsen tuen tarpeen kasvaessa, samanaikaisesti moniammatillinen verkosto ja tukitoimet laajenevat. Esimiesvarhaiskasvatuksen erityisopettaja -työparimalli auttaa ja jäsentää ennaltaehkäisevää työtä. Työntekijät pyytävät tarvittaessa konsultaatioapua varhaiskasvatuksen erityisopettajalta tai perhetyöntekijältä. Tarvittaessa konsultoidaan myös muita yhteistyötahoja.

Kun huoli herää

Vanhempien kanssa keskustellaan huolesta heti ja tarvittaessa otetaan Huolen herääminen -toimintatavat ja seurantalomake käyttöön. Seurataan lomakkeen ohjeistusta ja toimitaan sen mukaisesti. Jos huolestuttava tilanne jatkuu, tehdään yhteydenotto sosiaalihuoltoon tuen tarpeen arvioimiseksi yhdessä vanhempien kanssa tai lastensuojeluilmoitus.

Akuutti epäily lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä tai pahoinpitelystä

Akuutista epäilystä tehdään aina välittömästi ilmoitus poliisille numeroon 112 ja viedään lapsi ensiapuun. Tilanteessa voidaan myös konsultoida poliisia: Nokian poliisiaseman asiakaspalvelu, puh. 029 5415051. Tämän lisäksi tulee tehdä myös lastensuojeluilmoitus lastensuojelun päivystysnumeroon 040 779 9289 (virka-ajan ulkopuolella hätänumeroon 112).

Yhteistyö lastensuojelun kanssa

Lastensuojeluilmoitus tehdään silloin, jos huoli on riittävän suuri ja lapsen vanhemmat eivät sitoudu sovittuihin menetelmiin, lapsen tilanne ei muutu paremmaksi tai vanhemmat eivät lähde tekemään pyyntöä lapsen suojelutarpeen arvioinnista yhteistyössä varhaiskasvatuksen kanssa. Lastensuojeluilmoitus tehdään kirjallisesti.

Lapseen kohdistuneissa pahoinpitely- ja seksuaaliri-

kosepäilytapauksissa huoltajille ei kerrota ilmoituksen tekemisestä, ennen kuin on konsultoitu poliisia ja/tai sosiaalityöntekijää. Lastensuojeluilmoitus voidaan ja se pitää tehdä uudestaan, jos lapsen tilanteessa ei tapahdu muutosta tai kehitystä turvalliseen suuntaan.

Lapsiperheiden sosiaalipalveluiden työntekijä tekee palvelutarpeen arvioinnin yhteistyössä ilmoittajatahon kanssa ja järjestää tarvittaessa sosiaalihuollon ja/tai lastensuojelun palvelut. Sosiaalityöntekijän kanssa sovitaan yhteistyökäytännöistä päivähoidon, vanhempien ja sosiaalihuollon kesken.

4.3 Perusopetuksen toimintamalli

Lähisuhdeväkivallan ennaltaehkäisy

Perusopetuksen ja kodin ja koulun yhteistyötä tukeva, toimiva ja laadukas arki on tärkein ennaltaehkäisyyn muoto kaikille sen piiriin kuuluville lapsille ja nuorille. Vuorovaikutus huoltajien kanssa oppilaan asioissa on jatkuvaa ja säännöllistä. Vuorovaikutus oppilaan asioista, tunne- ja mediataitojen harjoittelu ja niistä keskusteleminen huoltajien kanssa on tärkeää. Oppilaan tarpeet huomioidaan toiminnan suunnittelussa ja kolmiportaisen tuen ja oppilashuollon mukaisiin tarpeisiin vastataan oikea-aikaisesti. Yhteistyö huoltajien kanssa tiivistyy ja tehostuu oppilaan tuen tarpeen kasvaessa, samanaikaisesti moniammatillinen verkosto ja tukitoimet laajenevat.

Moniammatillinen yhteistyö auttaa ja jäsentää ennaltaehkäisevää työtä. Työntekijät pyytävät tarvittaessa konsultaatioapua erityisopettajalta tai oppilashuollon toimijalta. Tarvittaessa konsultoidaan myös muita yhteistyötahoja.

Kun huoli herää

Huolen herääminen ja toimenpiteet perusopetuksessa on kuvattu yksilökohtaisen oppilashuollon prosessina. Huoltajien kanssa keskustellaan huolesta pääsääntöisesti heti ja toimitaan prosessikaavion mukaisesti. Tarvittaessa tehdään yhteydenotto sosiaalihuoltoon tuen tarpeen arvioimiseksi.

Akuutti epäily lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä tai pahoinpitelystä

Akuutista epäilystä tehdään aina välittömästi ilmoitus poliisille numeroon 112. Tilanteessa voidaan myös konsultoida poliisia: Nokian poliisiaseman asiakaspalvelu, puh. 029 5415051. Tämän lisäksi tulee tehdä myös lastensuojeluilmoitus lastensuojelun päivystysnumeroon 040 779 9289 (virka-ajan ulkopuolella hätänumeroon 112).

Yhteistyö lastensuojelun kanssa

Lastensuojeluilmoitus tehdään silloin, jos huoli on riittävän suuri ja oppilaan huoltajat eivät sitoudu sovittuihin menetelmiin, oppilaan tilanne ei muutu paremmaksi tai huoltajat eivät lähde tekemään yhteydenottoa sosiaalihuoltoon.

Lapseen kohdistuneissa pahoinpitely- ja seksuaalirikosepäilytapauksissa huoltajille ei kerrota ilmoituksen tekemisestä, ennen kuin on konsultoitu poliisia. Lastensuojeluilmoitus voidaan ja se pitää tehdä uudestaan, jos oppilaan tilanteessa ei tapahdu toivottua muutosta.

Lapsiperheiden sosiaalipalveluiden työntekijä ottaa vastaan lastensuojeluilmoituksen, tekee palvelutarpeen arvioinnin yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa ja järjestää tarvittaessa sosiaalihuollon ja/tai lastensuojelun palvelut. Sosiaalityöntekijän kanssa sovitaan yhteistyökäytännöistä.

4.4 Vapaa-aikapalveluiden toimintamalli

Ennaltaehkäisevä toiminta

Vapaa-aikapalvelut tuottavat hyvinvointia moniarvoisesti ja asiakaslähtöisesti. Nuorisotyössä lapsi ja nuori nähdään oman elämänsä asiantuntijana ja aktiivisena toimijana.

Väkivaltahavainto tai kertomus väkivallan kohteeksi joutumisesta – alkuarviointi

Tieto väkivallasta voi tulla tietoon lapsen tai nuoren kertomana tai työntekijä voi tehdä havainnon väkivallasta. Alkuarviointi tulee tehdä aina siinä toimipisteessä, missä huoli on syntynyt. Tilanne tulee kirjata asian- ja totuudenmukaisesti ylös sekä lisäksi se keneltä tiedot on saatu. Mikäli kysymys on lapsen tai nuoren kertomuksesta, on hyvä kirjata esimerkiksi ”lapsi kertoo seuraavasti: ...”. Tilanteesta tulee keskustella oman ohjaustiimin kanssa noudattaen salassapitosäännöksiä.

Yhteys huoltajaan

Luottamuksellinen yhteistyö perheen kanssa on tärkeä osa työskentelyä. Yhteys vanhempiin otetaan vasta sitten, kun on konsultoitu muita viranomaisia.

Konsultaatioapu

Konsultaatioapua pyydetään tarvittaessa ja tapahtuman vuorokaudenajasta ja päivästä riippuen lastensuojelusta, sosiaalipäivystyksestä tai poliisista.

Lastensuojeluilmoitus

Lastensuojeluilmoitus tehdään lastensuojelulain 25 § perusteella mieluummin herkästi kuin liikaa pohmien ja toistetaan tarpeen mukaan.

Ilmoitus poliisille

Lastensuojelulain mukaan on lastensuojeluilmoituksen lisäksi tehtävä suoraan poliisille ilmoitus lapseen tai nuoreen kohdistuneesta pahoinpitely- ja seksuaalirikosepäilyistä. Tarvittaessa konsultoi poliisia.

Jatkotoimenpiteet

Osallistutaan yhteistyöhön muiden viranomaisten kanssa sovitusti.

4.5 Perhekeskuksen toimintamalli

Lähisuhdeväkivallan ennaltaehkäisy

Perhekeskuksen eri toimijoiden (psykologit, puheterapeutit, sosiaalityöntekijät, psykiatrinen sairaanhoitaja ja lasten- ja nuorisopsykiatrit) keskeinen työn tavoite on auttaa asiakkaita rakentamaan vuorovaikutukseen ja siten ennaltaehkäistä ristiriitailanteisiin liittyvää väkivaltaista käyttäytymistä.

Varhainen tunnistaminen

Perhekeskuksen neuvolapsykologien, perheneuvolan ja nuorisotiimin työn sisältö on yhtäältä perhe-, parisuhde- ja yksilötilanteiden kartoittamista ja tutkimista sekä toisaalta asiakkaiden tukemista ja hoitamista. Kartoittamisvaiheessa käydään läpi asiakkaan kokonaistilannetta, johon kuuluvat myös mahdolliseen väkivaltaan liittyvät kokemukset nykytilanteesta tai menneisyydestä. Tuki- ja terapiakäynneillä voi nousta esille väkivaltatilannekokemuksia. Tällöin asiakkaan kuunteleminen ja jatkohoidon arviointi on tärkeä osa työskentelyä.

Asiakasta tuetaan väkivallattomaan käyttäytymiseen ja vuorovaikutukseen parisuhteessa, vanhempi-lapsisuhteessa ja lapsia kaverisuhteissaan. Vanhempia ohjataan sellaisiin kasvatuskäytäntöihin, jotka tukevat lasta kasvuun ja kehitykseen, jotta mahdollista kuritusväkivallan käyttöä ei olisi.

Jos puheterapeutille nousee huoli mahdollisesta väkivallasta asiakkaan elämässä, hän ottaa asian esille lapsen huoltajan tai aikuisasiakkaan läheisen kanssa. Puheterapeutti voi konsultoida neuvolapsykologia/ perheneuvolatyöntekijää/nuorisotiimiä ja tehdä lähetteen tarpeen mukaan. Tarvittaessa puheterapeutti tekee lastensuojeluilmoituksen ilmoitettuaan siitä ensin lapsen huoltajille. Lapsen kohdistuneissa pahoinpitely- ja seksuaalirikosepäilytapauksissa huoltajille ei kerrota ilmoituksen tekemisestä, ennen kuin on konsultoitu poliisia.

Palveluihin ohjaaminen

Aikuiset asiakkaat. Mikäli asiakaskäynnillä tulee esille akuutti väkivaltatilanne, ohjataan uhria ensisijaisesti turvaamaan arki nykyhetkessä. Arvioidaan nykyisen arjen turvallisuus ja autetaan asiakasta tekemään itselleen turvasuunnitelma väkivallan uhatessa. Asiakasta voidaan auttaa tekemään rikosilmoitus sekä pitkittyneissä väkivaltatilanteissa hakemaan lähestymiskielto. Lastensuojeluilmoitus tehdään, jos väkivalta kohdistuu lapseen tai perheessä on lapsia, jotka altistuvat väkivallan kokemukselle. Annetaan tietoa väkivaltaan erikoistuneista ammattilaisista, kuten Setlementtiyhdistyksen, Ensi- ja turvakodin tai Kriisikeskus Osviitan toiminnasta tai tehdään asiakkaan kanssa jatkohoitosuunnitelma, jota toteutetaan perhekeskuksessa.

Lapset ja nuoret asiakkaina. Jos lapsi tai nuori ker too väkivaltakokemuksestaan, kuunnellaan häntä ja tuodaan esille asian eteenpäin viemisen välttämättömyys. Lapsen tai nuoren kerrottua väkivaltatilanteesta ilmoitetaan huoltajille lastensuojeluilmoituksen tekemisestä. Tehdään lastensuojeluilmoitus ja tavataan verkostona yhdessä lastensuojelun kanssa jatkohoidon suunnittelemiseksi. Lapsen kohdistuneissa pahoinpitely- ja seksuaalirikosepäilyissä ollaan ensin yhteydessä poliisiin ja toimitaan poliisin antamien ohjeiden mukaan.

Perhekeskuksen antama jatkotuki ja -ohjaus

Neuvolapsykologit, perheneuvola ja nuorisotiimi auttavat asiakkaitaan ristiriitatilanteiden rakentaviin ratkaisuihin. Lapsia ja nuoria ohjataan löytämään väkivallattomia toimintamalleja omaan elämään. Vanhempia tuetaan väkivallattomaan arkeen ohjaamalla erilaisia kasvatuskäytäntöjä ja omia kiu-kunhallinnan keinoja. Pienten lasten jälkihoito toteutetaan yhdessä vanhempien kanssa.

4.6 Lastensuojelun toimintamalli

Epäily lähisuhdeväkivallasta voi tulla sosiaalityöntekijän tietoon suullisena tai kirjallisena lastensuojeluilmoituksena tai muuten asiakassuhteen aikana. Suullisesti saadut ilmoitukset kirjataan sanatarkasti ja tehdään tarpeen mukaan tarkentavia kysymyksiä. Myös esitetyt kysymykset on syytä kirjata.

Akuutissa tilanteessa pahoinpitelyn uhri ohjataan ja tarvittaessa saatetaan terveyskeskuksen päivystykseen. Arvioidaan kiireellisten lastensuojelutoimenpiteiden tarve. Varmistetaan kaikkien perheenjäsenten turvallisuus ja järjestetään tarvittaessa perheenjäsenten väliaikainen asuminen läheisverkostossa, Tampereen ensi- ja turvakodissa, Vihnukselan lastenkodissa tai muussa sijaishuoltopaikassa.

Aikuisten välistä lähisuhdeväkivaltaa epäiltäessä lastensuojelun työntekijä ottaa huolensa puheeksi kahden kesken (tai työparin kanssa) sen asiakkaan kanssa, jonka epäilee joutuneen väkivallan kohteeksi. Asiaa käsitellään myös oletetun väkivallan tekijän sekä erikseen lasten kanssa. Perheen tilanetta arvioidaan aina ensisijaisesti lapsen edun näkökulmasta ja pyritään varmistamaan kaikkien perheenjäsenten turvallisuus. Perheelle järjestetään tarvittavat palvelut ja tukitoimet. Väkivallan kohteeksi joutunutta avustetaan tarvittaessa rikosilmoituksen tekemisessä ja lähestymiskiellon hake misessa.

Lapsen kohdistuvissa pahoinpitely- ja seksuaalirikosepäilyissä otetaan aina ensin yhteyttä poliisiin (Nokian poliisiasema, puh. 029 5415051 tai 112) ja toimitaan poliisilta saatujen ohjeiden mukaisesti. Perheelle ei kerrota asiasta, ennen kuin on sovittu menettelytavoista poliisin kanssa. Lapsi ohjataan välittömästi ensiapuun, mikäli oletetusta rikoksesta on kulunut alle 72 tuntia, ja muussakin tilanteessa konsultoidaan terveydenhuoltoa.

Lastensuojelu osallistuu Taysin lasten oikeuspsykiatrian työryhmän koolle kutsumiin viranomaisneuvotteluihin ja moniammatilliseen yhteistyöhön (Tays, poliisi).

Lapsen kohdistuvissa lievissä pahoinpitelyepäilyissä keskustellaan erikseen vanhempien ja lasten kanssa tilanteesta ja tarvittaessa tehdään ilmoitus poliisille, kun se on lapsen edun mukaista. Vanhemmille kerrotaan kuritusväkivallan olevan laissa kiellettyä ja lapselle vahingollista. Keskustellaan vanhempien kanssa lapsen edun mukaisista kasvatuskäytännöistä. Lapsen kanssa keskustellaan tapahtuneesta hänen ikä- ja kehitystasonsa mukaisesti. Varmistetaan, että lapsi tietää, mitä tehdä ja keneen ottaa yhteyttä, jos vastaavanlaista tapahtuu uudestaan.

Lisäksi Asiakaslain 18 §:n mukaan sosiaalihuollossa työskentelevä henkilö saa salassapitovelvollisuuden estämättä ilmoittaa työssä saamia tietoja poliisille, jos epäilee jonkun olevan vaarassa joutua väkivallan kohteeksi.

Uudistetun esitutkintalain (805/2011) mukaan alle 18-vuotiaalle rikoksen uhrille tai rikoksesta epäillylle tuomioistuimen on määrättävä esitutkintaa ja oikeudenkäyntiä varten edunvalvoja valtion varoin, jollei huoltaja tai muu laillinen edustaja voi puolueettomasti valvoa lapsen etua asiassa ja jos edunvalvojan määrääminen ei ole selvästi tarpeetonta. Kyseessä voi olla esimerkiksi tilanne, jossa huoltajaa epäillään lapsen kohdistuneesta rikoksesta. Tutkinnanjohtajan on tarvittaessa tehtävä tuomioistumelle hakemus edunvalvojan määräämisestä.

Lastensuojelu arvioi lapsen tuen tarvetta ja turvallisuutta tutkimusten aikana ja niiden jälkeen. Lastensuojelu ja rikosprosessi pidetään toisistaan erillään eikä lastensuojelussa käsitellä rikosepäilyä. Lastensuojelu voi tarvittaessa suositella, että lapsen ja hänen vanhempiensa tapaamisia rajoitetaan tai että ne toteutetaan valvottuina, kunnes lapsen oikeuspsykiatriset tutkimukset on suoritettu. Lapsen huollosta ei esitutkinnan ja rikosoikeudenkäynnin aikana anneta suositusta.

4.7 Mielenterveys- ja päihdepalveluiden toimintamalli

Ennaltaehkäisy

Kartoitetaan systemaattisesti väkivaltakokemukset ja otetaan puheeksi kaikissa hoitokontakteissa osana mielenterveys- ja päihdehäiriön hoidontarpeen arviointia. Annetaan perustietoa lähisuhde- ja perheväkivallan vaikutuksista hyvinvointiin ja terveyteen. Kehitetään mielenterveys- ja päihdetyön henkilöstön erityisosaamista lähisuhde- ja perheväkivaltariskien tunnistamiseksi.

Varhainen tunnistaminen

Kiinnitetään erityistä huomiota traumaperäisten mielenterveys- ja päihdehäiriöiden sekä niiden psykososiaalisten seurausten tunnistamiseen mielen- terveys- ja päihdehoidossa.

Dokumentoidaan väkivallasta aiheutuvat ongelmat, vammat ja sairaudet asiakas- ja potilastietojärjestelmiin sekä otetaan ne huomioon hoito- ja palvelusuunnitelmissa riittävän avun, tuen ja seurannan varmistamiseksi.

Varmistetaan akuuteissa kriisitilanteissa turvallisuus sekä oikea-aikainen kriisiapu ja -hoito uhrille ja hänen läheisilleen.

Tuetaan lähisuhteissaan ja perheissään väkivaltaa käyttäviä lopettamaan väkivaltainen käyttäytyminen, autetaan heitä ottamaan vastuu teoistaan sekä ohjataan Lyömättömän linjan palveluihin.

Tehostetaan väkivaltaisesti käyttäytyvien auttamiseksi viranomaisten, kansalaisjärjestöjen sekä seurakunnan kanssa tehtävää yhteistyötä ja tiedonkulkua sekä varmistetaan kokonaisvaltaisen avun saanti uhrille.

Palveluihin ohjaaminen

Ohjataan väkivaltaa kokeneet terveyskeskuksen ensiapuun tai maakunnalliseen sosiaalipäivystykseen hoidon- ja palvelutarpeen selvittämiseksi.

Ohjataan uhri tekemään rikosilmoitus sekä pitkityneissä väkivaltatilanteissa hakemaan lähestymiskiello. Tehdään lastensuojeluilmoitus, jos väkivalta kohdistuu lapseen tai perheessä on lapsia, jotka altistuvat väkivallan kokemukselle. Lapsen kohdistuvissa pahoinpitely- ja seksuaalirikosepäilyissä tehdään lisäksi ilmoitus poliisille.

Annetaan tietoa Tampereen Ensi- ja turvakodista sekä Naisten Suojakodista ja ohjataan ottamaan yhteys aikuissosiaalityöhön.

Ohjataan ottamaan yhteys **Rikosuhripäivystykseen** (0203-16116 auttava puhelin ja 0203-16117 juristin puhelinneuvonta), **Raiskauskriisikeskus Tukinaiseen** (0800-97899 kriisilinja, 0800-97895 juristi-päivystys), **Naisten linjaan** (0800-02400) tai **Kriisikeskus Osviittaaan** (03 313 88200 kriisilinja). Annetaan tietoa nettipalveluista (www.mielenterveystalo.fi, www.apua.info).

4.8 Vanhus-, vammais- ja kehitysvammahuollon palveluiden toimintamalli

Vammaisiin ja vanhuksiin kohdistuva väkivalta on vaiettu ja vaikeasti tunnistettava asia. Fyysisen väkivallan lisäksi ikääntyneisiin ja vammaisiin kohdistuva väkivalta voi olla myös henkistä, taloudellista, seksuaalista, tai henkilökohtaisten oikeuksien loukkaamista. Väkivalta voi olla myös kaltoinkohtelua tai hoidon laiminlyömistä niin kodeissa kuin laitoksissakin.

Vanhusten, vammaisten ja pitkäaikaissairaiden henkilöiden keskuudessa tapahtuva väkivalta on sosiaalisesti monimuotoinen ilmiö. Erityisesti vanhusten kohdalla väkivaltainen läheissuhde on saatanut kestää jo vuosikymmeniä, mikä tekee tilanteeseen puuttumisen hankalaksi. Ikääntynyt kokee usein olevansa riippuvainen väkivaltaa käyttävästä läheisestään eikä uskalla irrottautua väkivaltaisesta suhteesta. Väkivallan tekijä saattaa olla uupunut hoitovastuuseen, tai muutoin itsekkin avun ja tuen tarpeessa. Väkivalta saattaa myös olla molemminpuolista, jolloin on hankala erottaa, kumpi osapuoli on uhri ja kumpi tekijä.

Vanhusten ja vammaisten parissa työskentelevät kohtaavat työssään niin väkivallan uhreja kuin tekijöitäkin. Väkivalta tulee useimmiten työntekijän tietoon jonkun kertomana tai havaintojen perusteella. Myös väkivallan uhri tai tekijä saattaa kertoa työntekijälle tapahtuneesta väkivallasta. Kaltoinkohtelua on usein vaikeampi havaita ja sen havaitseminen edellyttää usein pitkäkestoista tilanteen havainnointia ja seuranta.

Kun väkivalta tulee työntekijän tietoon, on tärkeää, että työntekijä selvittää faktat. Mitä on tapahtunut ja milloin? Keitä on ollut paikalla? Onko asiakas vä-

littömässä vaarassa? Jos tilanne on akuutti ja asiakkaassa on väkivallan merkkejä, tulee hänet toimittaa ensi tilassa lääkäriin. Uhrin asumisen ja hoivan turvaaminen on ensisijaisen tärkeää. Mikäli väkivallan uhri asuu yhdessä väkivallan tekijän kanssa, tulee uhrille tarjota mahdollisuus siirtyä pois väkivallan tekijän luota väliaikaisesti tai pysyvästi. Mikäli uhri kuitenkin haluaa jatkaa asumista yhdessä väkivallan tekijän kanssa, ja on kykenevä asiasta itse päättämään, on hänen itsemääräämisoikeuttaan kunnioitettava ja pyrittävä takaamaan uhrin turvallisuus muilla keinoin, esimerkiksi kotiin saatavien tukipalveluiden avulla. Kotihoidon kautta saatavalla turvapuhelimella uhrin on mahdollista hälyttää apua myös väkivaltatilanteessa kotonaan.

Kun työntekijä kohtaa perhe- tai lähisuhdeväkivaltatilanteen, on tärkeää, että hän ei jää asian kanssa yksin. Vanhus- ja vammaispalveluiden työntekijä voi kääntyä asiassa oman esimiehen, sosiaalityöntekijän tai lääkärin puoleen. Tilanteen selvittely vaatii usein moniammatillisen työryhmän työpanosta. Myös asiakkaan omais- ja läheisverkosto on tärkeä kartoittaa, mikäli asiakas antaa siihen luvan. Jos väkivaltatilanteessa on osallisena lapsia, tulee lastensuojeluilmoitus tehdä salassapitosäännösten estämättä. Muut yhteydenotot viranomaisiin, kuten poliisiin, tulee tehdä vain asiakkaan tai hänen laillisen edustajansa (edunvalvojan) luvalla. Asiakaslain 18 §:n mukaan sosiaalihuollossa työskentelevä henkilö saa kuitenkin salassapitovelvollisuuden estämättä ilmoittaa työssä saamia tietoja poliisille, jos epäilee jonkun olevan vaarassa joutua väkivallan kohteeksi.

Mikäli asiakkaalla ei ole laillista edustajaa, ja hän on terveydentilansa vuoksi kykenemätön päättämään omista asioistaan tai huolehtimaan itsestään ja varallisuudestaan, voi maistraattiin tehdä ilmoituksen edunvalvonnan tarpeessa olevasta henkilöstä salassapitosäännösten estämättä. Tämän ilmoituksen tekee useimmiten sosiaalityöntekijä, ja edunvalvojan määräämistä varten tarvitaan ilmoituksen liitteeksi myös lääkärinlausunto.

Väkivalta- tai kaltoinkohtelutilanne on uhrille aina traumatisoiva kokemus, ja uhri tarvitsee tilanteen jälkeen apua ja tukea. Työntekijä- ja viranomaisverkoston on huolehdittava siitä, että uhria ei jätetä yksin akuutin tilanteen hoitamisen jälkeen. Uhrille on tarjottava psykososiaalista tukea sekä tukea arjessa selviytymiseen. Uhrin omais- ja läheisverkostosta saattaa löytyä korvaamatonta tukea ja apua uhrin

toipumisprosessiin. Mahdollista on myös lisätä uhrin saamia terveys- ja sosiaalipalveluita tarpeen mukaan, esimerkiksi kotihoidon käyntejä, intervallijaksoja tai käyntejä päivätoiminnassa.

Usein myös väkivaltaan tai kaltoinkohteluun syylistynyt tarvitsee apua. Jos väkivalta- tai kaltoinkohtelutilanne on seurausta omaisen kokemasta liian kuormittavasta hoitovastuusta, tulee varmistaa, että väkivaltaa käyttänyt omainen saa jatkossa vapaahetkiä sekä apua asiakkaan hoitamiseen. Taloudellinen hyväksikäyttö taas on usein mahdollista katkaista järjestämällä uhrille edunvalvoja hoitamaan taloudellisia asioita. Mikäli väkivalta aiheutuu väkivallantekijän terveydentilasta, arvioidaan väkivallan tekijän hoidontarve ja järjestetään hänelle hänen tarvitsemaansa hoitoa. Joka tapauksessa on sekä uhrin että tekijän etu, että tilanne hoidetaan alusta loppuun ammatillisesti ja hienotunteisesti.

4.9 Poliisin toimintamalli

Sisä-Suomen poliisilaitos, Nokian poliisiasema

Hätäkeskukset toimivat omana organisaationa erillään poliisista. Hätäkeskukset ottavat hätäilmoitukset vastaan välittäen ilmoitukset poliisille ilmoittajalta saadun selvityksen pohjalta.

Tapahtumapaikalle mennyt poliisi sovittaa toimenpiteensä ennakkotietojen ja tilannearvion mukaan. Tapahtumapaikalla suoritetaan alustavat tutkintatoimenpiteet mahdollisine pakkokeinoineen ja tämän jälkeen kirjataan rikosilmoitus, mikäli siihen on perusteita.

Nokian ja Pirkkalan alueelta rikostutkinnan suorittaa pääsääntöisesti Nokian poliisiaseman perustutkintaryhmä. Akuuteissa asioissa voidaan tässä vaiheessa olla jo yhteydessä sosiaalitoimeen sekä tehdä lastensuojeluilmoitus.

Rikosilmoituksen voi tehdä myös rikoksen uhri, muu viranomainen tai asia tulee muutoin poliisin tietoon. Erityisesti lapsiin kohdistuvissa rikoksissa eri viranomais tahojen on tärkeää olla yhteydessä keskenään, jotta tutkintatoimet saadaan käyntiin riittävän nopeasti ja kattavasti.

Rikostutkinnassa suoritetaan asiaan liittyvät kuulustelut, tekniset tutkimukset ja pyydetään tarvittavat lausunnot sekä mahdolliset muut tutkintaan liittyvät toimet. Usein ollaan myös yhteydessä syyttäjään.

Sisä-Suomen syyttäjänvirasto nimeää syyttäjän niille jutuille, joista poliisi on tehnyt ennakkoilmoituksen syyttäjänvirastoon.

Tutkinnan ohessa asia voidaan lähettää Pirkanmaan sovittelutoimistoon, mikäli osapuolet tähän suostuvat. Saavutettu sopimus voi vaikuttaa poliisin, syyttäjän tai tuomioistuimen ratkaisuihin.

Lähisuhdeväkivallan tutkimuksissa haetaan Pirkanmaan käräjäoikeudelta edunvalvojamääräystä esimerkiksi silloin, kun huoltajaa epäillään lapseensa kohdistuneesta väkivallasta.

Lähestymiskiellon hakemista ja sen sopivuutta asiayhteydessä voidaan selvittää. Erityisesti entisen kumppanin häiriköidessä lähestymiskielto voi tulla kysymykseen. Lähestymiskiellon määrittäminen voi pyytää itsensä uhatuksi tai häirityksi tunteva henkilö tai syyttäjä-, poliisi- tai sosiaaliviranomainen.

Jutun tutkinnanjohtajan päätöksellä valmistunut pöytäkirja toimitetaan syyttäjälle syyteharkintaan. Tutkinnanjohtajalla on mahdollisuus päättää tai keskeyttää tutkinta, mikäli perusteita tutkinnan jatkamiselle ei ole. Tutkinnanjohtaja voi myös esittää syyttäjälle tutkinnan rajoittamista esimerkiksi kohtuussyistä. Rajoittaminen tarkoittaa yleensä tutkinnan päättämistä.

Poliisin suorittama esitutkinta on osa rikosprosessiketjua, johon kuuluvat esitutkinta, syyteharkinta, oikeudenkäynti sekä rangaistuksen täytäntöönpano. Rikosprosessi alkaa ilmoituksesta ja päättyy täytäntöönpanoon, mikäli ketju käydään kokonaisuudessaan läpi. Prosessi kokonaisuudessaan voi viedä paljon aikaa ja tuntuu varsinkin asianosaisesta varsin pitkältä.

4.10 Mannerheimin lastensuojeluliiton toimintamalli

Lapsiperheet tarvitsevat kasvuympäristöönsä kynnäksettömiä palveluja, joihin on helppo ottaa yhteyttä ja tulla. Näin tukea ja apua voidaan tarjota varhaisessa vaiheessa, eivätkä pienet pulmat pääse kasvamaan suuriksi ongelmiksi.

MLL:n Nokian yhdistyksen ylläpitämät avoimet päiväkodit Tuutikki ja Täpinä ovat lasten ja aikuisten kohtaamispaikkoja ja perheiden kontaktikeskuksia, joissa on mahdollisuus leikkiä ja puuhata yhdessä

muiden kanssa. Avoin päiväkotitarjoaa tilat, ohjausta, välineitä ja toimintaa niille nokialaisille lapsille, jotka eivät ole päivähoidossa tai perhepäivähoidossa. Toiminta on perheille maksutonta, eikä toimintaan tarvitse ilmoittautua etukäteen.

Avoimen päiväkodin toiminnan tarkoituksena on tukea vanhemmuutta sekä lapsen kasvua ja kehitystä. Toiminnalla pyritään vahvistamaan lasten ja vanhempien osallisuutta, lisäämään vertaissuhteita sekä perheiden keskinäistä kanssakäymistä. Toiminnan suunnittelussa huomioidaan perheiden kokonaisvaltainen hyvinvointi sekä ennaltaehkäisevä lastensuojelutyö.

MLL:n avoimissa päiväkodeissa turvallinen ja luottamuksellinen ilmapiiri luo edellytyksen avoimuudelle ja myönteiselle yhteistoiminnalle. Perheitä kohdataan joka päivä ja heidän kanssaan keskustellaan lasten hoitamiseen ja vanhempien jaksamiseen liittyvistä asioista. Puhuminen vanhemmuuden haasteista, vaikeista tunteista ja ristiriitojen ratkaisukeinoista on tärkeää.

Avoimen päiväkotitoiminnan lisäksi MLL:n Nokian yhdistys järjestää koulupäivän jälkeen tapahtuvaa kerholuonteista iltapäivätoimintaa molemmissa avoimissa päiväkodeissamme.

Iltapäiväkerhossa ja avoimessa päiväkodissa työntekijän havaitessa jonkinasteista väkivallan ilmenemismuotoa asiaan puututaan heti. Mikäli jokin lapsen ja vanhemman välisessä vuorovaikutuksessa huolestuttaa, asia otetaan luottamuksellisesti puheeksi.

Jos on kyse lapseen tai perheenjäsenen kohdistuvasta väkivallasta, on asiaan aina suhtauduttava vakavasti. Tilannetta tai toisen kokemusta ei koskaan vähätellä tai aliarvioida. Vanhemmalle kerrotaan, että väkivalta ei missään vaiheessa ole hyväksyttävää eikä se koskaan ole uhrin syy. Kannustamme ja rohkaisemme avoimeen kohtaamiseen ja siihen, että ongelmasta on oikein puhua. Aikuisten välisessä väkivaltatilanteessa on huomioitava paikalla mahdollisesti olleet lapset, vaikkei väkivallalta suoraan nähtäisi kohdistunutta heihin. Sekä uhri että tekijä tarvitsevat molemmat apua ja tukea.

Koulutetun henkilökunnan kanssa on mahdollista keskustella henkilökohtaisesti kasvatukseen ja perhetilanteeseen liittyvistä asioista ja henkilökunta ohjaa ja opastaa tarvittaessa asiantuntija-avun piiriin. Henkilökunta on vaitiolovelvollinen.

4.11 Seurakunnan toimintamalli

Nokian seurakunnan toiminta-ajatuksena on olla osa maailmanlaajuisia kristillistä kirkkoa. Seurakunta vastaa ihmisten hengelliseen etsintään ja rohkaisee välittämään lähimmäisensä ja luomakunnasta. 24 000 jäsenen Nokian seurakunta tarjoaa monenlaista toimintaa samanhenkisessä seurassa kaiken ikäisille. Seurakunnan koulutetut työntekijät kohtaavat ihmisiä heidän kaikissa elämänvaiheissaan. Yhteiskunta kantaa vastuuta heikoimmista jäsenistään ja seurakunnan tekemä työ täydentää yhteiskunnan tukiverkkoja.

Seurakunta on yhteisö, jossa kaikki sen jäsenet on kristillisen rakkauden pohjalta kutsuttu tukemaan toinen toisiaan elämän erilaisissa vaiheissa. Lisäksi Nokian seurakunnasta on saatavissa erilaisia palveluja, jotka tukevat ja auttavat selviytymään silloin, kun elämä ei tunnu kantavan. Nokian seurakunta pyrkii palvelemaan seurakunnan alueella asuvia silloin, kun on tarve hengelliseen, henkiseen tai taloudelliseen apuun. Seurakunnan papit tarjoavat sielunhoitoapua, päivystävän papin tavoittaa kirkkoherranviraston kautta.

Diakonisen perhetyön tehtävä on tukea perheiden henkistä, hengellistä, fyysistä ja sosiaalista jaksamista vaikeissa elämäntilanteissa, kun omat voimavarat ovat poikkeuksellisen vähissä joko tilapäisesti tai pysyvästi. Diakonisessa perhetyössä tuen antaminen toteutetaan yksilökohtaisena sielunhoitona ja muuna kuuntelu- ja keskusteluapuna, elämäntilanteen kartoittamisena ja tarvittaessa muun avun piiriin ohjaamisena. Työntekijän voit tavata päivystysaikana ilman ajanvarausta ja muuna aikana sopimuksen mukaan. Diakoniatyöntekijät tekevät tarvittaessa myös koti- ja laitospöytäkirjoja. Diakoninen perhetyö tekee yhteistyötä Tampereen ev.lut. seurakuntien perheasiainkeskuksen kanssa sekä Nokialla sosiaalitoimen ja terveydenhuollon kanssa.

Seurakunnan työntekijöiden ajantasaiset yhteystiedot saa kirkkoherranvirastosta p. 03 2804 111 Korkeenaankatu 8, 37100 NOKIA tai Nokian seurakunnan nettisivuilta: www.nokianseurakunta.fi.

5 Lähisuhdeväkivallan ehkäisytyön koordinointi ja kehittäminen

Työryhmän ehdotukset:

1. Lähisuhdeväkivallan ehkäisyn ja puuttumisen toimintaohjelman mukaan toimitaan kaupungin kaikissa palvelukeskuksissa.
2. Lähisuhdeväkivallan suodatin- ja kartoituslomake otetaan laajasti käyttöön kaikissa kaupungin sosiaali- ja terveystalveissa.
3. Eri palvelukeskusten edustajat osallistuvat Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen ja Aluehallintoviraston järjestämään Avainkouluttajakoulutukseen. Koulutukseen osallistuneet toimivat jatkossa väkivaltatyön avainkouluttajina työyhteisöissään.
4. Kaupungin henkilöstöä koulutetaan tunnistamaan ja puuttumaan lähisuhdeväkivaltaan. Huolenpuheeksi ottamisen koulutuksia aletaan järjestää säännöllisesti.
5. Monialaista yhteistyötä vahvistetaan sekä yksiköiden ja työntekijöiden välistä tiedonkulkua kehitetään.
6. Lähisuhdeväkivallasta tiedottamista lisätään: toimipisteisiin jaetaan esitteitä ja kaupungin kotisivuilla tiedotetaan asiasta.
7. Hyvinvointityöryhmä seuraa ja arvioi ehdotettujen toimenpiteiden toteutumista.

Lähteet

Ellonen, Pösö ja Peltonen: Äidit ja lapsiin kohdistuva väkivalta. Kyselytutkimuksen tulosten pohdintaa. Yhteiskuntapolitiikka 80 (2015):1, 72–80.

Kasvun kumppanit -verkkopalvelu. THL. http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/tyon/ehkaiseva/lahisuhde_perhevakivallan_ehkaisytyo

Lakimuutokset viranomaisten tiedonkulun parantamiseksi 1.4. Sisäministeriön tiedote Valtioneuvoston verkkosivuilla 1.4.2015. (http://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-/asset_publisher/lakimuutokset-viranomaisten-tiedonkulun-parantamiseksi-voimaan-1-4-) Luettu 16.10.2015.

Lasten pahoinpitelyn ja seksuaalisen hyväksikäytön epäily - toimintaohjeet Pirkanmaalla 2015. Kirsi Koposen esitys 14.9.2015 Nokian valtuustosalissa. LasSe-hanke 2015.

Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisy kunnassa ja koordinaattorin tehtäväkuvamalli. Käytännön ohjeita lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyn koordinaattorin toimenkuvamalliksi. Tammikuu 2013. Aluehallintovirasto, STM, THL.

Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyn ja puuttumisen toimintamalli Kangasalla ja Pälkäneellä. Kangasalan ja Pälkäneen kuntien lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyn ja puuttumisen toimintamalli 4/2012.

Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyn suositukset. Tunnista, turvaa ja toimi. Sosiaali- ja terveystoimelle paikallisen ja alueellisen toiminnan ohjaamiseen ja johtamiseen. Sosiaali- ja terveysministeriö, Suomen kuntaliitto. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 2008:9.

Poikkipolittinen perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisyn toimenpideohjelma. Vantaa.

Sariola Heikki 2014. Herra Koivuniemi pantu viralta – 30 vuotta ruumiillisen kurittamisen kieltämisestä. Lastensuojelun Keskusliiton Taloustutkimuksella teettämän kyselyn tulokset 2014. Lastensuojelun keskusliitto.

Selvitys perhe- ja lapsensurmien taustoista vuosilta 2003–2012. Sisäasiainministeriön julkaisu 35/2012.

Siukola Reetta 2014. Miten puutun lähisuhdeväkivaltaan? Esimerkkinä päihde- ja mielenterveystyö. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, opas 34/2014.

Lainsäädäntöä

Hallituksen esitys eduskunnalle uudeksi sosiaalihuoltolaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi 164/2014.

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 18 §:n, potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 13 §:n, perusopetuslain 40 §:n, taiteen perusopetuksesta annetun lain, oppilas- ja opiskelijahuoltolain 23 §:n, vapaasta sivistystyöstä annetun lain 21 a §:n, ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 43 §:n, lukiolain 32 §:n, yliopistolain 90 a §:n, ammattikorkeakoululain 65 §:n, nuorisolain, pelastuslain 86 §:n ja hätäkeskustoiminnasta annetun lain 20 §:n muuttamisesta 333/2014.

Laki ammatillisesta koulutuksesta (630/1998)

Laki potilaan asemasta ja oikeuksista (785/1992)

Laki taiteen perusopetuksesta (633/1998)

Laki vapaasta sivistystyöstä (632/1998)

Lastensuojelulaki (417/2007)

Lukiolaki (629/1998)

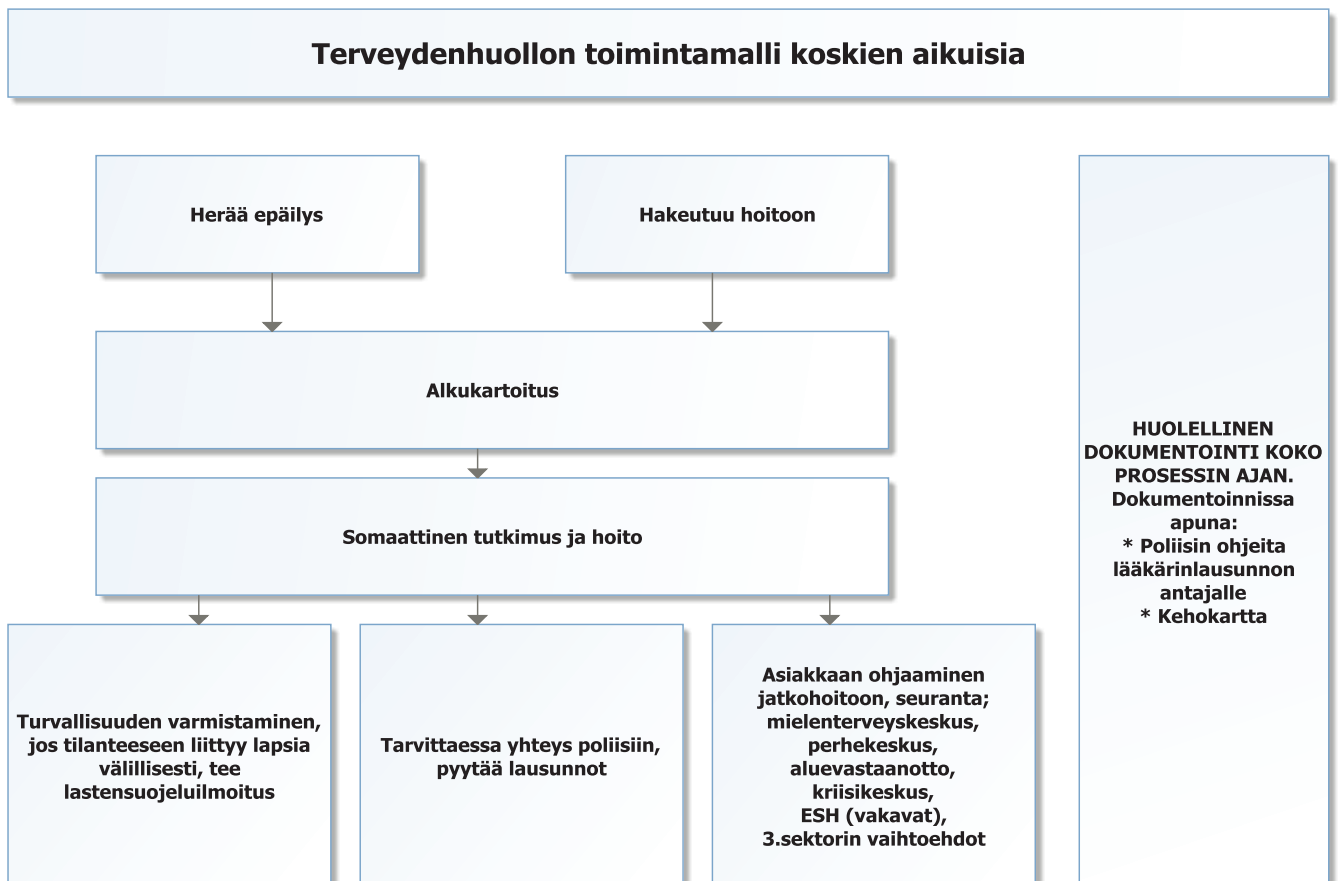
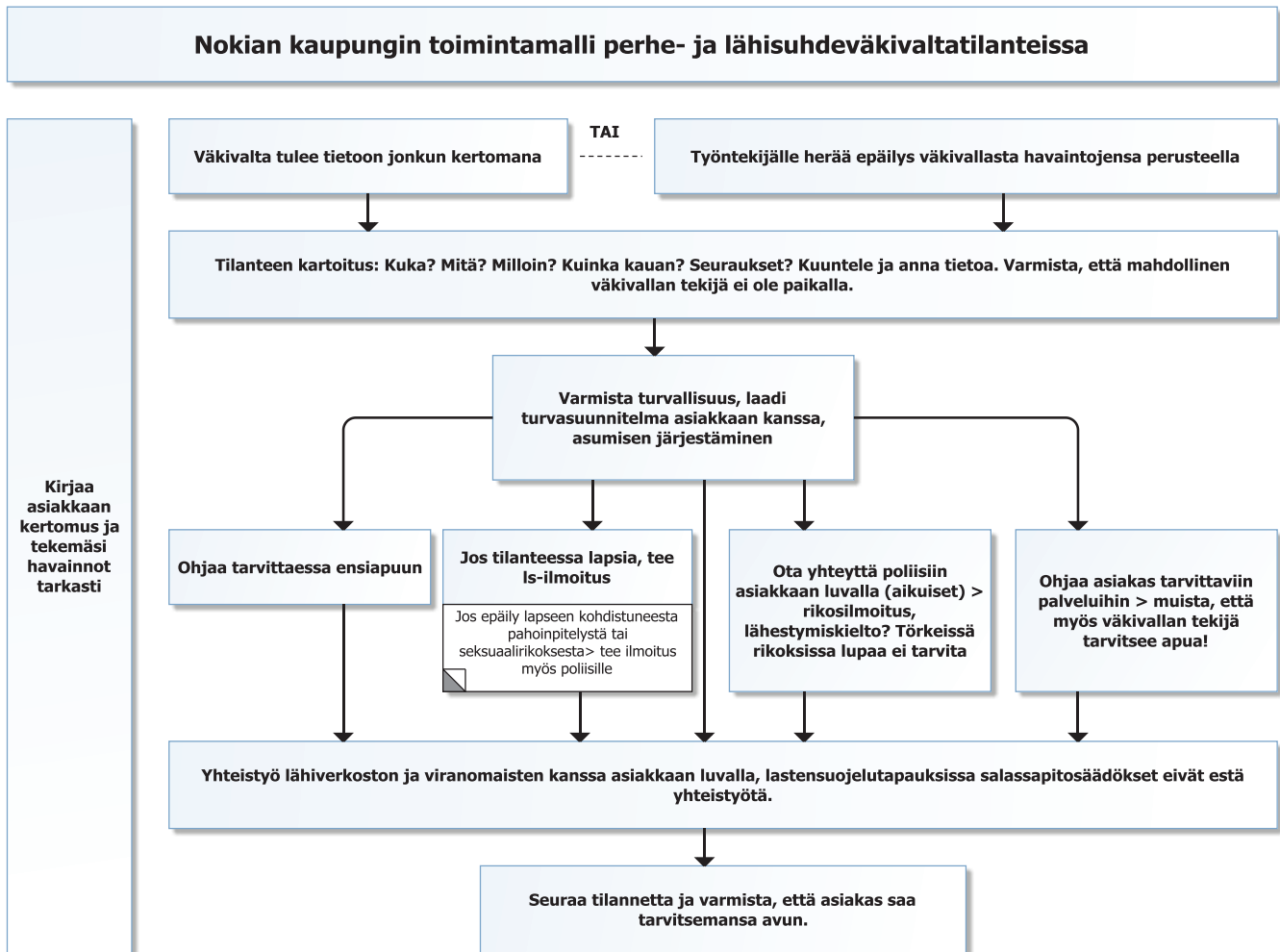
Nuorisolaki (72/2006)

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013)

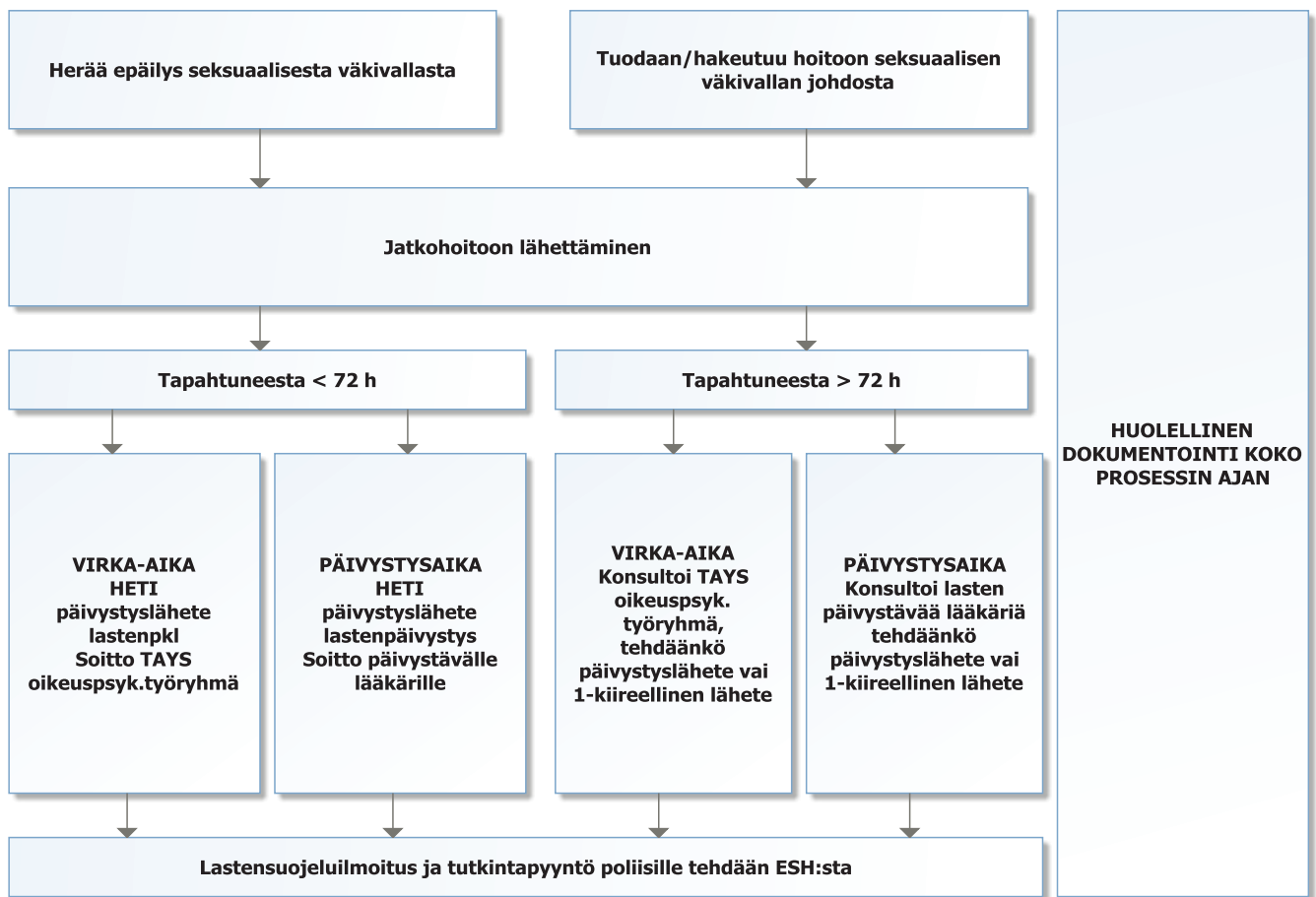
Pelastuslaki (379/2011)

Perusopetuslaki (628/1998)

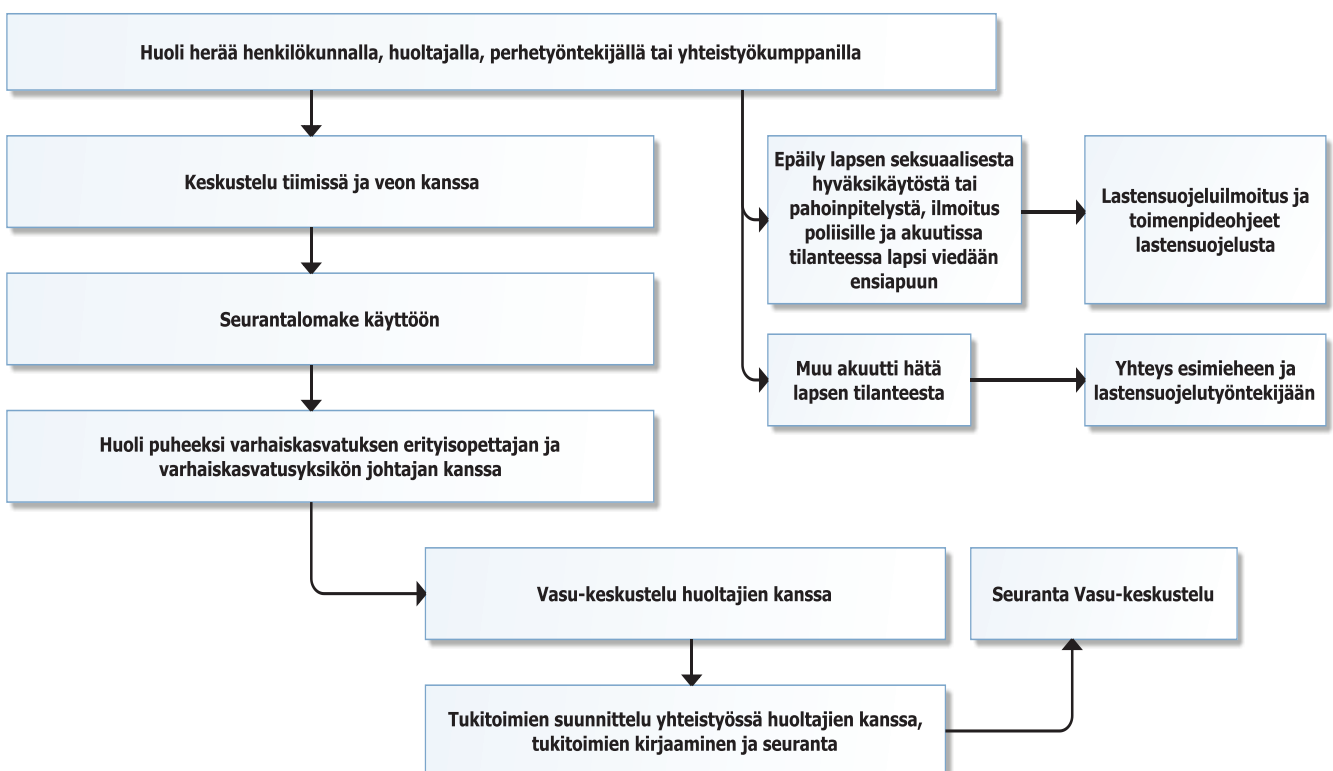
Rikoslaki (39/1889)

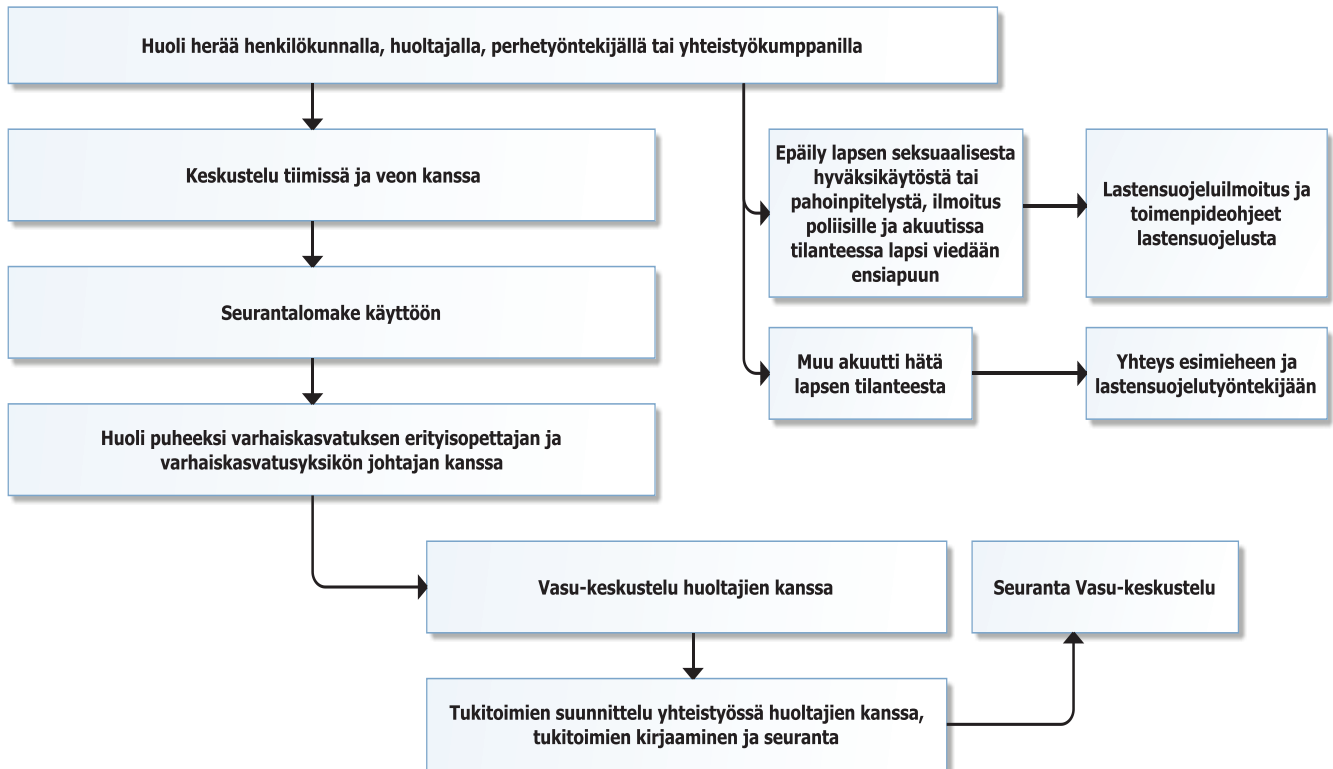
Terveystenhuollon toimintamalli koskien lapsia seksuaaliväkivaltaepäilyissä

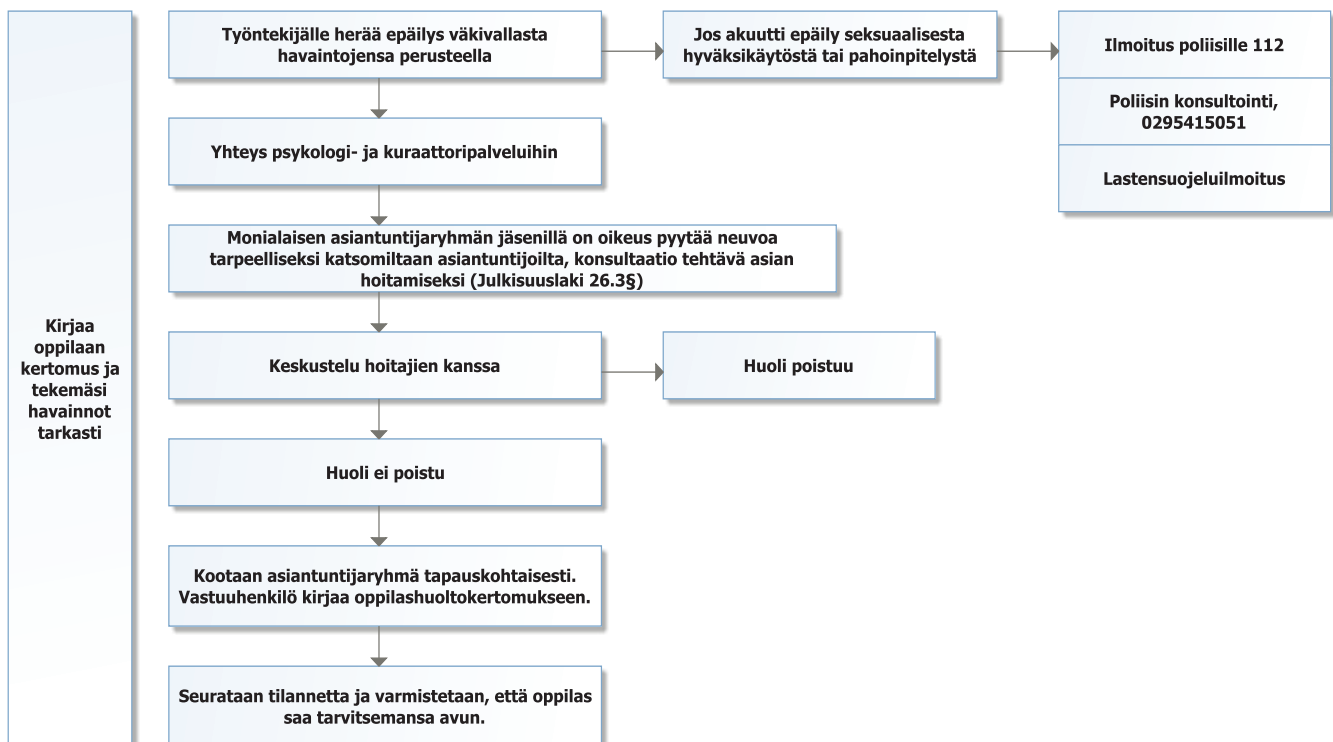
Varhaiskasvatuksen toimintamalli perhe- ja väkivaltatilanteissa

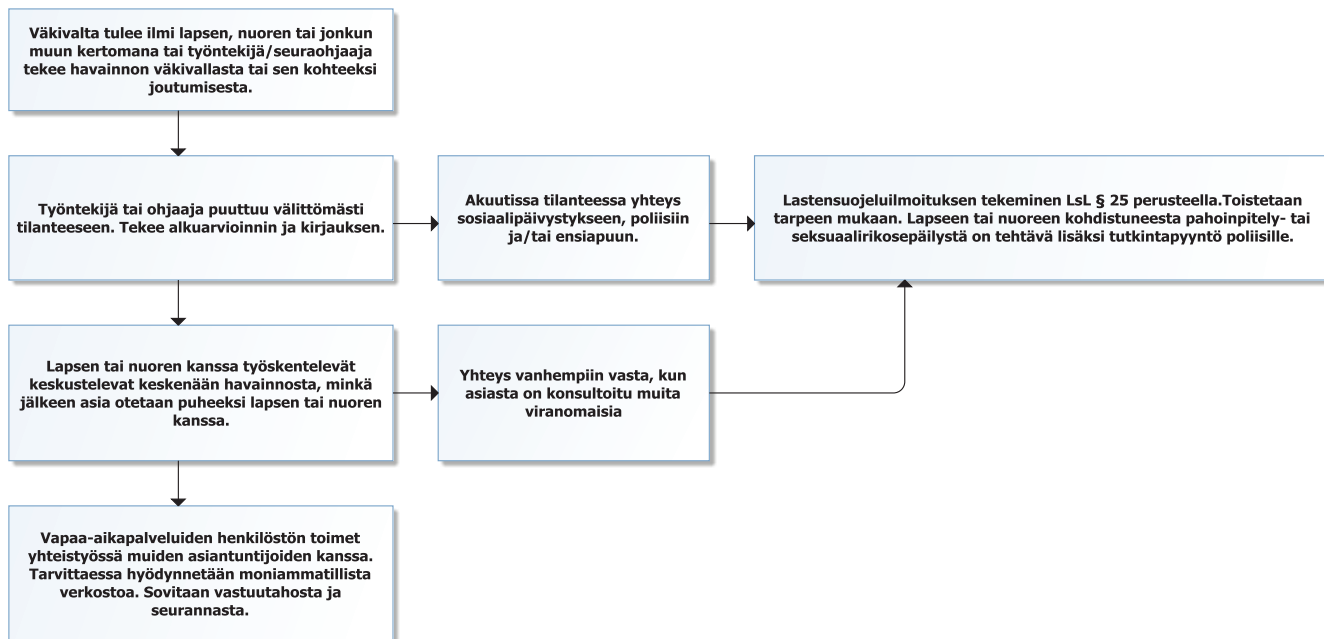
Varhaiskasvatuksen toimintamalli perhe- ja väkivaltatilanteissa

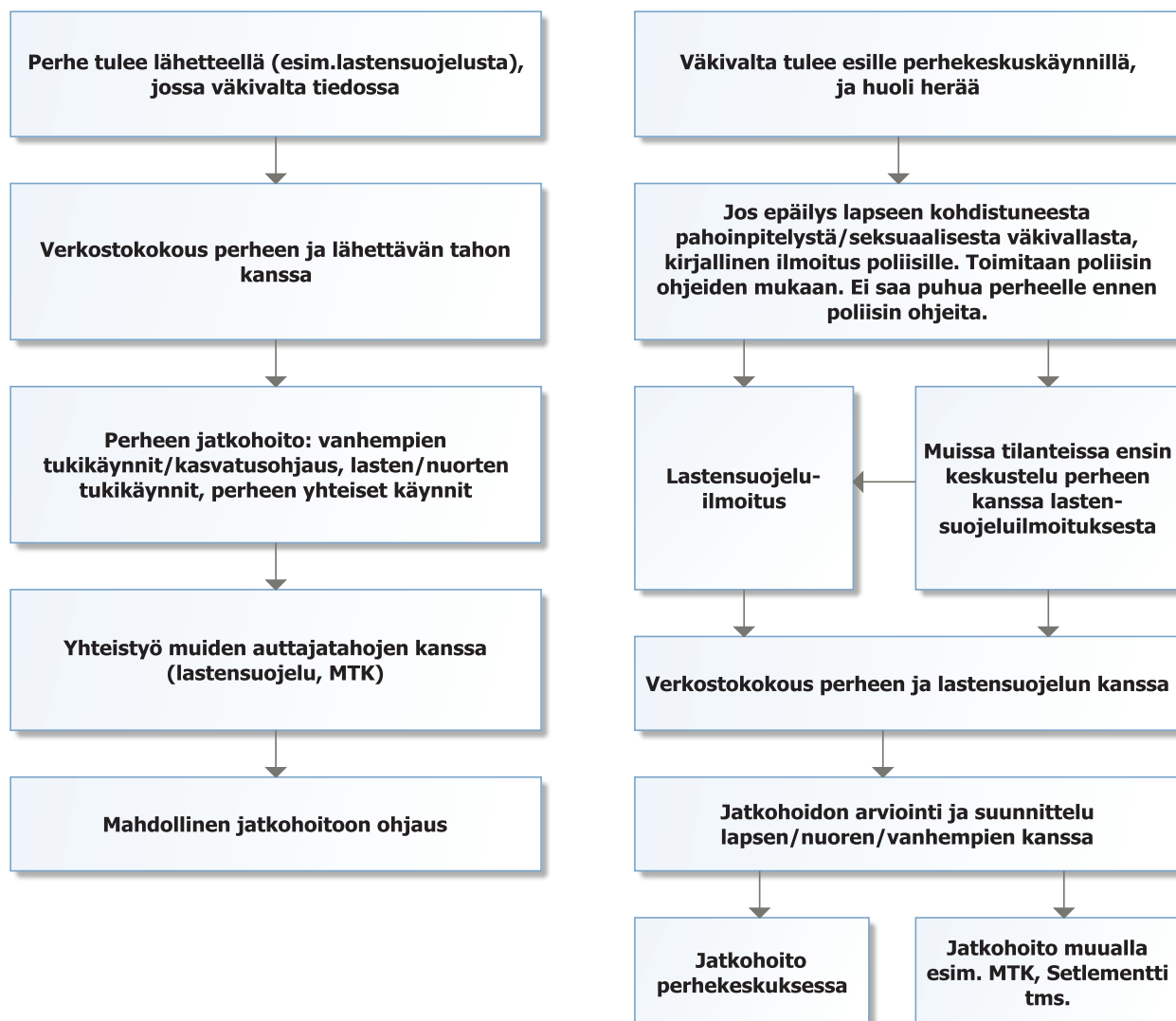
Nokian perusopetuksen toimintamalli perhe- ja lähisuhdeväkivaltatilanteissa

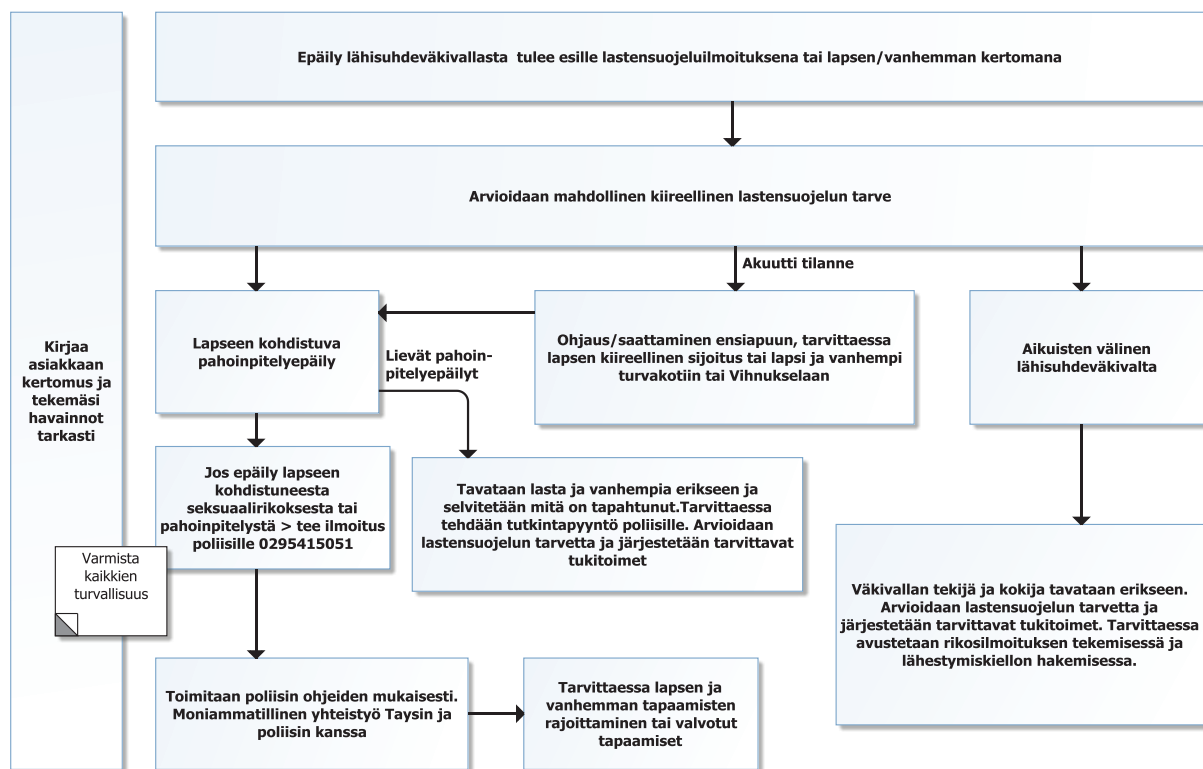
Nokian vapaa-aikapalveluiden toimintamalli perhe- ja väkivaltatilanteissa

Perhekeskuksen toimintamalli perhe- ja lähisuhdeväkivaltatilanteissa

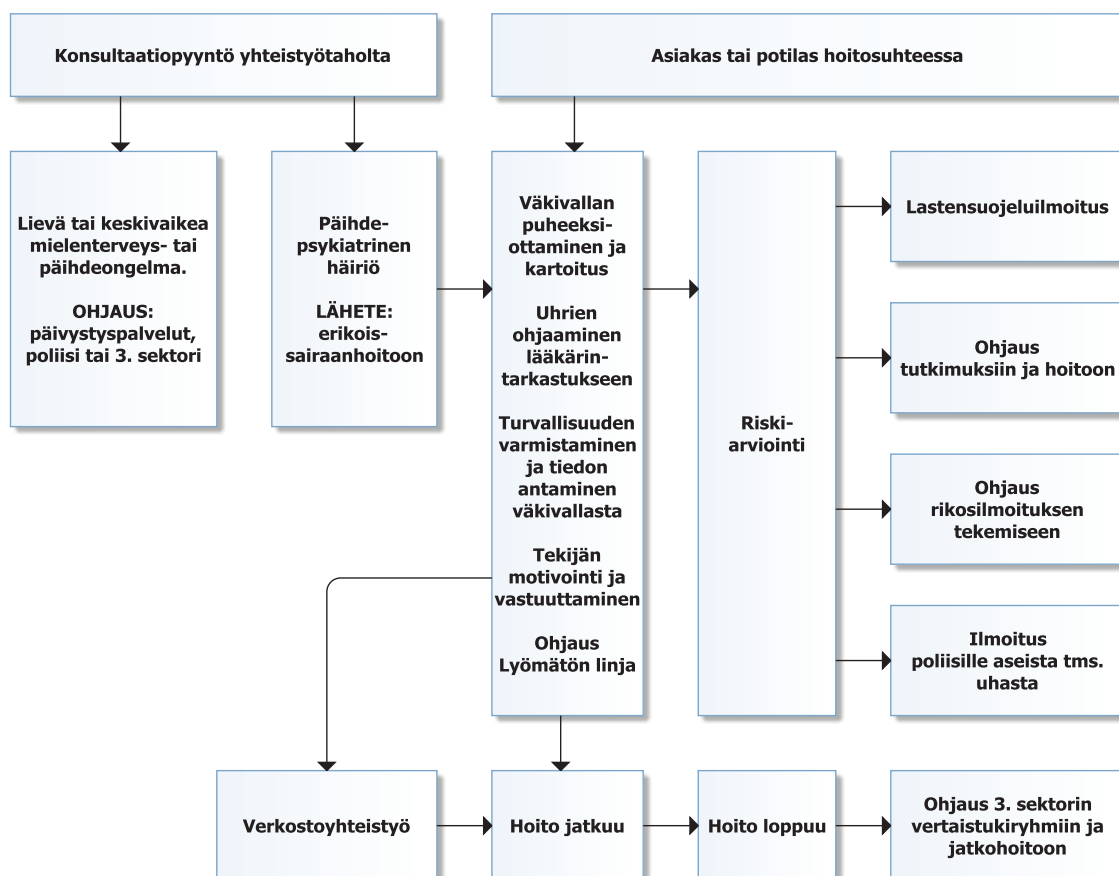

Lastensuojelun toimintamalli perhe- ja lähisuhdeväkivaltatilanteissa

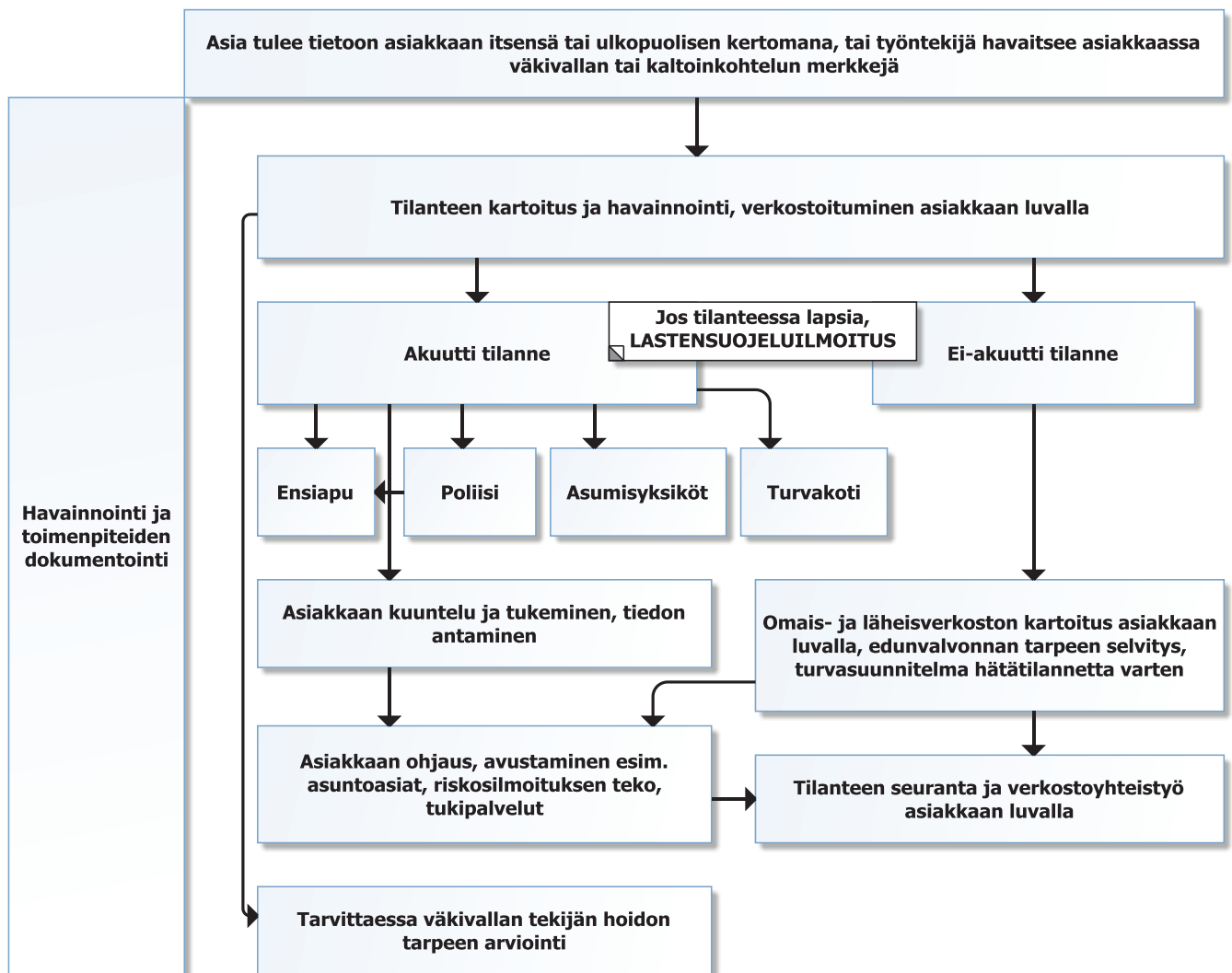

Mielenterveys- ja päihdepalveluiden toimintamalli

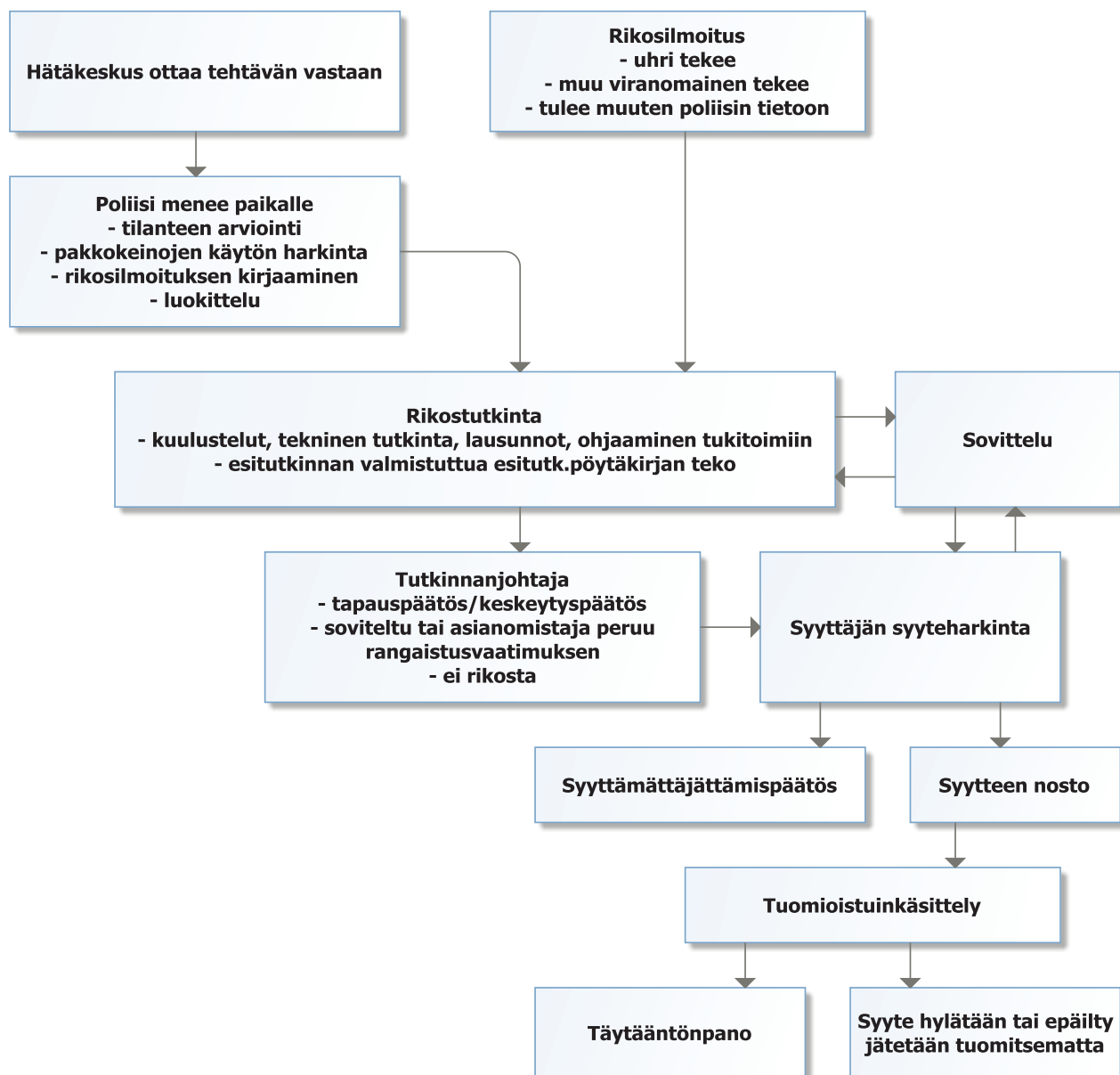
Ajanvaraus mielenterveys- ja päihdepalveluihin

Vanhus-, vammais-, ja kehitysvammahuollon toimintamalli perhe- ja lähisuhdeväkivaltatilanteissa

Sisä-Suomen poliisilaitos Nokian poliisiasema

Asiakkaan/potilaan nimi: _____ (Hetu: _____ - _____)

Toiminta-/hoitoyksikkö: _____

Työntekijä: _____

Päivämäärä: _____

Suodatinkysymykset

- 1 Onko Sinuun kohdistunut lähisuhteissasi* jossakin elämänvaiheessa fyysistä, henkistä tai seksuaalista väkivaltaa tai kaltoinkohtelua?
Kyllä ☐ Ei ☐
- 2 Vaikuttaako kokemasi väkivalta edelleen terveyteesi, hyvinvointiisi tai elämänhallintaasi?
Kyllä ☐ Ei ☐
- 3 Onko lähisuhteissasi tällä hetkellä fyysistä, henkistä tai seksuaalista väkivaltaa tai kaltoinkohtelua?
Kyllä ☐ Ei ☐

Jos kysymyksiin 2 tai 3 on vastattu KYLLÄ, kysy seuraavat kartoituskysymykset:

Kartoituskysymykset

- 1 Millaista lähisuhdeväkivaltaa olet kokenut?
☐ **fyysistä väkivaltaa** (esim. töniminen, lyöminen, potkiminen, tukistaminen, pään hakkaaminen, raapiminen, repiminen, ravistelu, ampuma- tai teräaseen käyttö, fyysisellä väkivallalla uhkailu)
☐ **henkistä väkivaltaa** (esim. alistaminen, arvostelu, nimittely, halveksunta, kontrollointi, sosiaalisen kanssakäymisen rajoittaminen, voimakas mustasukkaisuus, eristäminen, tavaroiden hajottaminen, kotieläinten vahingoittaminen tai jollakin näistä tai esimerkiksi itsemurhalla uhkaaminen)
☐ **seksuaalista väkivaltaa** (esim. raiskaus, raiskauksen yritys tai seksuaalisen kanssakäymisen eri muotoihin painostaminen tai seksiin pakottaminen, seksuaalisella väkivallalla uhkailu, seksuaalinen halventaminen, pornografiaan pakottaminen, ehkäisyn käytön kieltäminen, aborttiin pakottaminen, seksuaalisen itsemääräämisoikeuden rajoittaminen)
☐ **kaltoinkohtelua tai laiminlyöntiä** (esim. lapsen, vanhuksen tai vammaisen jättäminen vaille hoitoa, apua tai huolenpitoa tilanteissa, joissa hän on ollut niistä riippuvainen, toisen ihmisen vahingoittaminen lääkkeillä, päihteillä, kemikaaleilla tai liuotteilla)
☐ **taloudellista väkivaltaa** (esim. itsenäisen rahankäytön estäminen, taloudelliseen päätöksentekoon osallistumisen estäminen tai pakottaminen omien rahojen antamiseen toisen käyttöön, taloudellisella väkivallalla uhkailu tai kiristäminen)
☐ **kulttuurista tai uskonnollista väkivaltaa** (esim. uskonnolliseen vakaumukseen pakottaminen, väkivallalla uhkaaminen tai sen käyttö uskontoon tai kulttuuriin viittaamalla, kuten ns. kunniaväkivalta, uskontoon liittyvillä asioilla uhkailu)
- 2 Milloin olet viimeksi ollut kuvailemasi lähisuhdeväkivallan kohteena?
 vuorokauden ☐ viikon ☐ kuukauden ☐ vuoden sisällä ☐ joskus aiemmin ☐
- 3 Kuinka usein olet joutunut lähisuhdeväkivallan kohteeksi?
 vain kerran ☐ useita kertoja ☐ toistuvasti ☐ jatkuvasti ☐
- 4 Kuka tai ketkä ovat olleet väkivaltaisina Sinua kohtaan?

- 5 Tämä kysymys kysytään vain, jos lähisuhdeväkivaltaa on tällä hetkellä.
 Onko perheessäsi alaikäisiä lapsia, jotka ovat altistuneet väkivallalle?
 Kyllä ☐ Ei ☐
- 6 Tämä kysymys kysytään vain, jos asiakas/potilas on raskaana.
 Onko puolisisi kohdistanut Sinuun väkivaltaa raskauden aikana?
 Kyllä ☐ Ei ☐

*) Lähisuhteella tarkoitetaan asiakkaan/potilaan perhe-, sukulaisuus- tai seurustelusuhteita tai muita näihin rinnastettavia riippuvuussuhteita tai erityisen läheisiä ja tunnetuimpia ihmissuhteita.

Asiakkaan/potilaan oma arviointi (0 = ei vaikutusta, 5 = suuri vaikutus)

Miten arvioisit kokemasi lähisuhdeväkivallan vaikutuksia tämänhetkiseen terveyteesi asteikolla 0–5?

Arvio _____

Miten arvioisit kokemasi lähisuhdeväkivallan vaikutuksia tämänhetkiseen hyvinvointiisi asteikolla 0–5?

Arvio _____

Miten arvioisit kokemasi lähisuhdeväkivallan vaikutuksia tämänhetkiseen turvallisuuteesi asteikolla 0–5?

Arvio _____

Millaista apua toivoisit tilanteeseesi?

Työntekijän arviointi

Arvioi asiakkaan/potilaan terveyteen, hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyvää riskiä. Mikäli arvioit, että joku riskistä on merkittävä, käy hänen kanssaan huolella läpi, millaisiin terveyttä, hyvinvointia ja turvallisuutta edistäviin toimenpiteisiin tulisi ryhtyä.

Sinun tulee aina ryhtyä toimenpiteisiin seuraavissa tilanteissa:

- 1 jos asiakas/potilas on kertonut, että häneen kohdistuu tällä hetkellä lähisuhteissaan väkivaltaa
- 2 jos asiakkaan/potilaan jossakin muussa elämänvaiheessa koetun lähisuhdeväkivallan terveys- ja hyvinvointivaikutukset ovat arviointisi perusteella selkeitä TAI
- 3 jos arvioit toimenpiteiden olevan tarpeellisia mistä tahansa asiakkaan/potilaan tämänhetkiseen terveyteen, hyvinvointiin tai turvallisuuteen liittyvästä syystä tai huolesta, joka Sinulle herää hänen kertomastaan väkivallasta.

Arvioinnin perusteella ryhdytään seuraaviin toimenpiteisiin:

täytetään erillinen turvallisuusriskin arviointilomake seuraavissa tapauksissa:

- ☐ a) jos asiakkaalla/potilaalla on nykyisessä lähisuhteessaan väkivaltaa JA jos hänen oma arviointinsa turvallisuusvaikutuksista on vähintään 3
- ☐ b) jos asiakkaalla/potilaalla on nykyisessä lähisuhteessaan väkivaltaa JA jos hän on raskaana.
- ☐ laaditaan turvasuunnitelma
- ☐ järjestetään asiakkaalle/potilaalle turvakotipaikka
- ☐ otetaan yhteys asiakkaan/potilaan kotikunnan sosiaalipäivystykseen tai hätäkeskukseen
- ☐ tehdään lastensuojeluilmoitus (tehdään AINA, jos kartoituskysymyksen nro 5 vastataan KYLLÄ)
- ☐ tehdään ennakollinen lastensuojeluilmoitus, jos asiakas/potilas on raskaana ja häneen kohdistuu tällä hetkellä väkivaltaa
- ☐ välitetään asiakkaan/potilaan tiedot MARAK-yhteyshenkilölle*, kun riski väkivallan uusiutumisesta on kohonnut
- ☐ jatketaan lähisuhdeväkivaltakokemusten käsittelyä osana asiakastyöskentelyä/hoidoa
- ☐ ohjataan asiakas/potilas lääkäriille/äitiyspoliklinikalle
- ☐ otetaan yhteys tai ohjataan asiakas/potilas päivystäviin kriisipalveluihin
- ☐ ohjataan asiakas/potilas ottamaan yhteys poliisiin tai Rikosuhripäivystykseen, tekemään rikosilmoitus ja/tai hakemaan lähestymiskieltoa tai pyydetään poliisin konsultaatio tai tehdään rikosilmoitus asiakkaan/potilaan suostumuksella
- ☐ otetaan yhteys tai ohjataan asiakas/potilas yksikön sosiaalityöntekijälle (esim. terveydenhuollossa tai poliisilaitoksella) kotikunnan palvelujen kartoittamista varten
- ☐ jatkotoimenpiteitä ei tarvita (esim. asiakas/potilas on jo avun piirissä, kuten perheneuvola, terapia, mielenterveystoimisto, kunnallinen sosiaalityö)

* MARAK-menetelmä on tällä hetkellä käytössä seuraavilla paikkakunnilla: Helsinki Itäkeskus, Joensuu, Jyväskylä, Lappeenranta, Oulu, Päijät-Häme, Vaasa ja Vantaa.

OTA VÄKIVALTA PUHEEKSI
OTA VÄKIVALTA PUHEEKSI
OTA VÄKIVALTA PUHEEKSI

Työntekijänä omalla työpisteelläsi olet avainasemassa, kun on kyseessä lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäiseminen ja siihen puuttuminen: olet väkivallan katkaisuprosessin ensimmäinen linkki. Tämä muistilista on työväline, joka auttaa sinua lähestymään vaikeita tilanteita ja ottamaan väkivallan puheeksi asiakkaan kanssa. Asiakkaan kohtaaminen ei välttämättä aina mene listassa esitetyssä järjestyksessä. Käytä sitä silloin siten, että keskustelu on luontevaa.

- ▶ Ole aina avoin, rehellinen ja myötätuntoinen asiakasta kohtaan. Sinulla on lupa kertoa mikä on oikein ja mikä väärin. Huolehdi, että asiakas ymmärtää mitä puhut ja että ymmärrät mitä hän kertoo. Ota tulkki tarvittaessa mukaan. Älä koskaan tyydy asiakkaan mukana olevan sukulaisen tai tuttavien tulkkausapuun. Kohtaa asiakas niin, että hänen on mahdollista puhua sinulle ja työtoverillesi yksin.
- ▶ Tilanteet ovat aina erilaisia. Voi olla, että asiakas ei ole halukas kertomaan väkivallasta epäilyksistäsi huolimatta. Talloin tulee sopia uusi aika. Muista myös, että sinulla voi olla rikoksesta ilmoitusvelvollisuus (esim. lastensuojelulaki, asiakaslaki).
- ▶ Dokumentoi asiakastilanne ja kerro asiakkaalle aina mitä kirjaat. Tämä on tärkeää, sillä esimerkiksi lasten huolto- ja tapaamiskäytöissä aineisto voi olla yksi tärkeimmistä asiakirjoista.
- ▶ Ole tietoinen alueesi palveluista. Älä koskaan jätä asiakasta yksin, jos sopivaa palvelua ei löydy. Tapaa asiakas uudelleen.
- ▶ Muistilistan tueksi voit löytää lisää tietoa: Parisuhdeväkivalta puheeksi – opas terveydenhuollon ammattihenkilöstölle aitiyshuollossa ja lasten terveyspalveluissa <http://www.hyvan.helsinki.fi/daphne/vakivalta.pdf> sekä internetsivuja www.nettiturvakoti.fi. Käytä sivujen tietoutta hyväksesi ennen ja jälkeen kun kohtaat mahdollisen väkivallan kokijan tai tekijän.

▶ **Kun keskustele mahdollisesti väkivallan kohteeksi joutuneen kanssa...**

- Kysy väkivallasta suoraan.
- Kuuntele myötätuntoisesti ja avoimesti.
- Varmista, että mahdollinen väkivallan tekijä ei ole paikalla.
- Kerro miten monimuotoista väkivalta on.
- Ota väkivaltaan kantaa: kerro, että se on rikos ja että sinulla on tietynlaisista rikoksista ilmoitusvelvollisuus.
- Kerro, että väkivalta ja riita ovat eri asioita ja että väkivalta useimmiten jatkuu, ellei siihen puututa.
- Kartoita asiakkaan omia kokemuksia ja käsityksiä väkivallasta.
- Kerro, että asiakas saa apua ja saata hänet tarjolla oleviin palveluihin. Tarvittaessa sovi uusi tapaaminen.
- Arvioi väkivallan kokijan ja perheen välisen turvallisuuden tarve. Selvitä onko asiakkaan turvallista palata kotiin.
- Tee asiakkaan kanssa hänelle turvasuunnitelma.

▶ **Kun keskustele mahdollisesti väkivaltaisesti käyttäytyneen kanssa...**

- Kysy väkivallasta suoraan (työparin käyttö on suositeltavaa).
- Kuuntele myötätuntoisesti ja avoimesti.
- Kerro miten monimuotoista väkivalta on.
- Ota väkivaltaan kantaa: kerro, että se on rikos ja että sinulla on tietynlaisista rikoksista ilmoitusvelvollisuus. Kerro, että väkivalta aiheuttaa seuraamuksia, jotka ovat väkivallan kokijalle, muille perheen jäsenille ja asiakkaalle itselleen tuhoisia.
- Kerro, että väkivalta ja riita ovat eri asioita ja että väkivalta useimmiten jatkuu, ellei siihen puututa.
- Ole kiinnostunut ja kartoita asiakkaan omia kokemuksia ja käsityksiä väkivallasta.
- Kerro, että asiakas saa apua ja saata hänet tarjolla oleviin palveluihin. Tarvittaessa sovi uusi tapaaminen.
- Arvioi perheenjäsenten turvallisuus ja avun tarve. Toimi arvion mukaisesti ja kysy asiakkaan ymmärrystä muiden perheenjäsenten tämänhetkisestä turvallisuudesta.

SOSIAALI- JA
TERVEYSMINISTERIÖ

Erikois- ja sosiaalipalvelut
Helsingin kaupungin sosiaalivirasto

Turvasuunnitelma auttaa Sinua ja lapsiasi ennakoimaan väkivaltatilanteita, vahvistamaan hallinnan tunnetta väkivaltatilanteissa sekä vähentämään ja lieventämään väkivallan seurauksia. Käy turvasuunnitelma läpi työntekijän tai luotetun ystävän kanssa, ja säilytä suunnitelma sellaisessa paikassa, josta väkivallantekijä ei sitä löydä.

- 1** Jos minun ja lapsieni ei ole turvallista olla kotona/mennä kotiin, voin mennä:

- 2** Merkkejä, joista voin ennakoida tekijän ryhtyvän väkivaltaiseksi (esim. alkoholinkäyttö, kiihtynyt hengitys, ihon väri, sormien puristaminen nyrkkiin):

- 3** Kuinka pääsen lähtemään kotoa (esim. voinko lähteä viemään roskapussin, ulkoiluttamaan koiran, käymään kaupassa)? Kehitä joku rutiini, jonka takia käyt pikaisesti ulkona ja käytä sitä väkivaltatilanteessa poistuaksesi kotoa.

- 4** Poistumisreittejä ulos kodistani:

- 5** Voin kertoa väkivallasta seuraaville henkilöille ja sopia heidän kanssaan poliisin kutsumisesta, jos he kuulevat asunnostani epäilyttävää melua:

Voin käyttää (esim. sana, merkkisoiitto) _____
koodina lapsilleni tai ystävilleni, jotta he voivat kutsua apua.

- 6** Jos väkivallan tekijä ei asu kanssani, voin varmistaa turvallisuuteni (esim. vaihtamalla lukot, hankkimalla hälytysjärjestelmän, asentamalla ulkovalot, murtosuojaamalla ovet):

- 7** Kerron lapsiani hoitaville ihmisille niiden henkilöiden nimet, joilla on lupa hakea lapset. Näitä henkilöitä ovat:

8 Tarvitsen mm. seuraavia tavaroita varautuessani nopeaan poistumiseen kotoa (kokoa itsellesi ns. turvalaukku valmiiksi)

- ☐ rahaa
- ☐ varavaatteet itselleni ja lapsilleni
- ☐ hygieniavälineet
- ☐ vara-avaimet kotiin ja autoon
- ☐ tärkeät asiakirjat
- ☐ lääkkeet

Numeroita, joista saa apua: HÄTÄKESKUS 112

Lähin turvakoti _____ puhelin _____

osoite: _____

Sosiaali- ja kriisipäivystys _____ puhelin _____

Ystävä _____ puhelin _____

osoite: _____

Paikkakunnan taksi, puhelin _____

Suunnittele yhdessä lastesi kanssa milloin ja miten kotoa poistutaan nopeasti ja turvallisesti. Ota lapset mukaasi aina, jos se on mahdollista. Opeta lapset soittamaan hätänumeroon.

TÄRKEITÄ YHTEYSTIETOJA

RIKOSUHRIPÄIVYSTYS (Victim support, help line)

p. 0203 16116 (auttava puhelin) | p. 0203 16117 (juristineuvonta) | www.riku.fi

RAISKAUSKRIISIKESKUS TUKINAINEN

p. 0800 97899 (kriisipäivystys) | p. 0800 97895 (juristineuvonta) | www.tukinainen.fi

NAISTEN LINJA

p. 0800 02400 | www.naistenlinja.fi

MONIKA MULTICULTURAL WOMENS HELP LINE

p. 09 692 2304 | www.monikanaiset.fi

SUOMEN MIELENTERVEYSSEURA

p. 01019 5202 (keskusteluapua kriisissä oleville ja heidän läheisilleen)

Nokian kaupungin palvelut

Terveyskeskuksen ensiapu, Maununkatu 12,
puh. (03) 5652 1140

Mielenterveys- ja päihdepalvelut,
puh. (03) 5652 1230 ma–pe klo 8.00–11.00.

Aikuissosiaalityö ja aikuisten sosiaalipäivystys,
Harjukatu 21, neuvonta puh. (03) 5652 1522

Vanhustyön sosiaalityö, Nokianvaltatie 25. F 2.ker-
ros, puh. 040 844 3990 (arkisin klo 9–11)

Vammaispalvelut, puh. 050 3958 785

Lastensuojelupäivystys virka-aikana klo 8–16 puh.
040 779 9289, muina aikoina Tampereen sosiaalipäi-
vystys hätänumeron 112 kautta.

Lastenvalvoja, puh. 050 3958 744,
ma–pe klo 11–12

Perhekeskus, Nokian valtatie 25 E, ajanvaraus
puh. 050 395 8992, ma–to 8.00–15.30. Neuvonta-
aika on keskiviikkoisin klo 10.00–10.45.

Vihnukselan lastenkoti, Lastenkuja 3, Nokia.
Puh. 040 779 9160.

Akuuteissa kriisitilanteissa tilapäistä asumispalve-
lua ja psykososiaalista tukea lapsiperheille. Asiak-
kaat ohjautuvat lastensuojelun sosiaalityöntekijän
kautta.

Muut palvelut

Ensi- ja turvakoti

Mutkakatu 38, 33500 Tampere, kriisipuhelin 24 h
(03) 3143 4840, www.tetuko.fi

Naisten suojakoti ry

Terhokuja 5, 33840 Tampere, puh. (03) 31 400 400,
www.naistensuojakoti.fi

Nuorten turvatalo

Hämeenkatu 22 C, 33200 Tampere, puh. 040 55
66661, turvatalo.tampere@redcross.fi

Kriisikeskus Osviitta

Sorinkatu 4 C, 33100 Tampere
valtakunnallinen kriisipuhelin 01019 5202,
ajanvaraus puh. 0400 734 793, www.osviitta.fi

Nettiturvakoti

Nettiturvakoti auttaa väkivallan kaikkia osapuolia:
www.turvakoti.net

Naisten Linja

Valtakunnallinen, maksuton neuvonta- ja tukipu-
helin väkivaltaa tai sen uhkaa kokeneille naisille ja
tytöille sekä heidän läheisilleen. Puhelut ovat luot-
tamuksellisia, voi soittaa myös nimettömästi, puh.
0800 02400 (ma–pe klo 16–20, la klo 12–16)

Raiskauskriisikeskus Tukinainen

Apua, neuvontaa ja tukea seksuaalista väkivaltaa
koskevista asioista. www.tukinainen.fi
Kriisipäivystys puh. 0800 97 899 (ma–to klo 9–15;
la–su, aatot ja pyhät klo 15–21)
Juristipäivystys puh. 0800-97895 (ma–to klo 13–16)

Rikosuhripäivystys

Pirkanmaan palvelupiste, Hatanpään valtatie 34 E
4.krs, 33100 Tampere, puh. 03 3141 8513

Auttava puhelin 0203-16116

(ma–ti klo 13–21 ja ke–pe klo 17–21)

Juristin puhelinneuvonta 0203-16117,
ma–to klo 17–19

Rikunet on henkilökohtainen palvelu, joka on tar-
koitettu rikoksen uhreille, heidän läheisilleen tai ri-
kosasiassa todistaville. Rikunet on luottamukselli-
nen ja tietoturvallinen palvelu, jossa kysymyksiä voi
esittää nimettömänä. www.rikunet.fi

Lyömätön Linja (Miessakit ry) on lähisuhde- ja perheväkivaltaan erikoistunut toimintamuoto miehille. Lyömätön Linja tarjoaa mahdollisuuden työskentelemään, jonka aikana mietitään, mistä väkivaltaisuuksissa on ollut kysymys ja miten se olisi ehkäistävissä tulevaisuudessa. Asiakkaaksi voivat hakeutua kaikki henkistä tai fyysistä väkivaltaa seurustelukumppaniaan, puolisoaan, lastaan tai muuta läheistään kohtaan käyttäneet miehet. Puutarhakatu 16 B, 33210 Tampere, puh. 044 751 1341, miessakit.tampere@miessakit.fi

Setlementti Naapuri

Perheväkivaltaklinikka tarjoaa apua miehille ja naisille, jotka ovat perheessä tapahtuvan väkivallan tekijänä ja/tai kohteena. Ajanvaraus ma ja ke klo 12–13 puh. 040 520 8255 tai pvk@naapuri.fi

Myrskylyhty on ohjattu vertaisryhmä perheväkivaltaa kokeneille naisille.

Perheterapeutti Anne Hellsten, puh. 03 3141 8534 tai 050 523 7317, anne.hellsten@naapuri.fi

Palveleva puhelin

Suomen evankelisluterilainen kirkko tarjoaa luottamuksellista keskusteluapua, puh. 01019-0071 (su-to klo 18–01, pe-la klo 18–03)

Palveleva netti

Suomen evankelisluterilaisen kirkon ylläpitämä palvelu tarjoaa luottamuksellista ja maksutonta keskusteluapua, www.palvelevanetti.fi

Lasten ja nuorten puhelin, netti ja chat

Mannerheimin lastensuojeluliiton maksutonta palvelua.

Puh. 116 111 (ma-pe 14–20, su 17–20), www.mll.fi/nuortennetti

Vanhempainpuhelin ja nettikirjepalvelu

Mannerheimin lastensuojeluliiton maksutonta palvelua.

puh. 0800 92 277 (maksuton),
ma klo 10–13 ja 17–20, ti klo 10–13 ja 17–20,
ke klo 10–13, to klo 14–20,
www.mll.fi/vanhempainnetti.

Nokian seurakunnan diakoniatyö

Seurakunnan työntekijöiden ajantasaiset yhteystiedot saa kirkkoherranvirastosta p. 03 2804 111 Korkeamäenkatu 8, 37100 NOKIA tai Nokian seurakunnan nettisivuilta: www.nokianseurakunta.fi.

Monika-Naiset liitto ry

Monikulttuurinen järjestö, joka kehittää ja tarjoaa erityispalveluja väkivaltaa kokeneille maahanmuuttajataustaisille naisille ja lapsille. Päivystävä puhelin 24 h (09) 692 2304.

Turvallisen vanhuuden puolesta, Suvanto ry

Maksutonta neuvontaa ja tukea väkivaltaa ja asiantonta kohtelua kokeneille ikäihmisille, heidän läheisilleen ja ammattihenkilöille. Suvantolinja puh. 0800 06776, ti ja to klo 12–15.

Maria Akatemia

Avoin linja naisille, jotka käyttävät tai pelkäävät käyttävänsä väkivaltaa, puh. (09) 7562 2260, ti ja to klo 16–18, pe klo 12–14.

Tukinet

Internetissä toimiva kriisikeskus. Tukinetissä voi maksutta saada henkilökohtaista tukea ja osallistua erilaisiin keskusteluryhmiin. www.tukinet.fi

LASTENSUOJELUILMOITUS

Lastensuojelulain 25 § 1 momentti, ilmoitusvelvollisuus:

Sosiaali- ja terveydenhuollon, opetustoimen, nuorisotoimen, poliisitoimen, rikosseuraamuslaitoksen, palo- ja pelastustoimen, sosiaalipalvelujen tai terveydenhuollon palvelujen tuottajan, opetuksen tai koulutuksen järjestäjän, seurakunnan tai muun uskonnollisen yhdyskunnan, kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta annetun laissa tarkoitetun vastaanottokeskuksen ja järjestelykeskuksen, hätäkeskustoimintaa harjoittavan yksikön taikka koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaa harjoittavan yksikön palveluksessa tai luottamustoimessa olevat henkilöt tai vastaavissa tehtävissä toimeksiantosuhteessa tai itsenäisinä ammatinharjoittajina toimivat henkilöt sekä kaikki terveydenhuollon ammattihenkilöt ovat velvollisia salassapitosäännösten estämättä viipymättä ilmoittamaan kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, jos he ovat tehtävässään saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää lastensuojelun tarpeen selvittämistä.

Lapsen / nuoren nimi: _____

Henkilötunnus: _____

Osoite: _____

Lapsen huoltaja(t) (nimi, osoite ja puhelinnumerot): _____

Lastensuojeluilmoituksen tekemiseen johtaneet syyt:

Onko lastensuojeluilmoituksesta ilmoitettu perheelle?: _____

Lastensuojeluilmoituksen tekijä: _____

Yhteystiedot: _____

Päivämäärä ja paikka: _____